

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

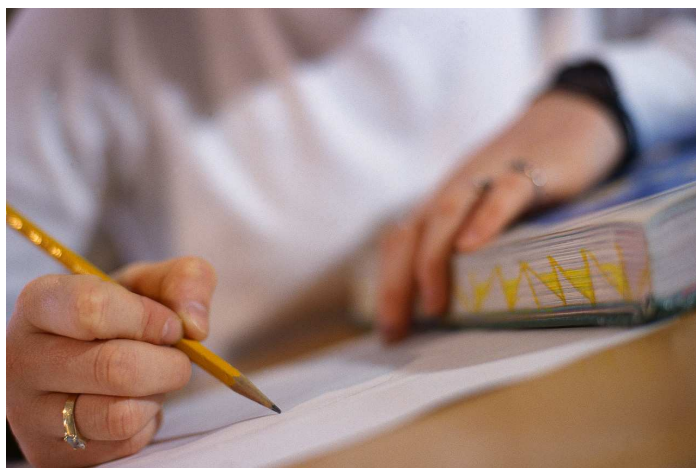
В. Ю. Світлична, Г. І. Писаревська

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ТА ВИКОНАННЯ
РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОГО ЗАВДАННЯ (РГЗ)

З КУРСУ

«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК»

(для студентів 3 курсу денної форми навчання
напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства»)

Харків
ХНАМГ
2012

Світлична В. Ю. Методичні вказівки для самостійного вивчення та виконання розрахунково-графічного завдання (РГЗ) з курсу «Бухгалтерський облік» (для студентів 3 курсу денної форми навчання напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства») / В. Ю. Світлична, Г. І. Писаревська; Харк. нац. акад. міськ. госп.-ва. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 83 с.

Методичні вказівки побудовані за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу

Автори: В. Ю. Світлична,
Г. І. Писаревська

Рецензент: проф., д.е.н. Т. В. Момот

Рекомендовано кафедрою обліку і аудиту,
протокол №1 від «29» серпня 2011р.

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ	4
Програма курсу «Бухгалтерський облік»	5
Рекомендації до самостійного вивчення тем	7
Тема 1. Загальна характеристика бухгалтерського обліку, його предмет і метод	7
Тема 2. Бухгалтерський баланс	9
Тема 3. Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис	11
Тема 4. Оцінювання та калькуляція	13
Тема 5. Документація й інвентаризація, техніка та форми бухгалтерського обліку	15
Тема 6. Облік необоротних активів	17
Тема 7. Облік запасів	24
Тема 8. Облік грошових коштів і дебіторської заборгованості	28
Тема 9. Облік фінансових інвестицій	33
Тема 10. Облік власного капіталу	35
Тема 11. Облік зобов'язань	38
Тема 12. Облік праці, її оплати та соціального страхування персоналу	41
Тема 13. Облік витрат діяльності підприємства	43
Тема 14. Облік доходів і фінансових результатів	46
Тема 15. Фінансова звітність	51
Організаційні питання й пояснення до виконання розрахунково-графічного завдання (РГЗ)	54
Вимоги до оформлення розрахунково-графічного завдання (РГЗ).....	57
Список джерел	59
Додаток 1. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.....	63
Додаток 2. Форма №1 «Баланс»	78
Додаток 3. Зразок оформлення титульного аркушу до РГЗ	82

ВСТУП

Управління будь-яким підприємством вимагає систематичної інформації про здійснювані господарські процеси, їх характері й обсязі, про наявність матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, їх використання й про фінансові результати діяльності. Основним джерелом такої інформації виступають дані поточного бухгалтерського обліку, які систематизуються у звітність. Така звітність має велике значення, оскільки використовується не тільки для економічного аналізу діяльності окремого підприємства, а й для узагальнення результатів у масштабах усієї економіки держави.

За своїм змістом бухгалтерський облік тісно пов'язаний із плануванням, економічним аналізом, аудитом, ревізією, правом. Так, за даними бухгалтерського обліку здійснюється контроль за виконанням планових завдань за звітний період і забезпечується інформація для планування й прогнозування розвитку підприємства. Економічний аналіз ґрунтується на показниках плану й бухгалтерського обліку. Відображаючи господарські процеси, бухгалтерський облік контролює дотримання законодавчих актів і юридичних норм, які регулюють фінансово-економічну діяльність.

Бухгалтерський облік є системою безперервного, суцільного, документально обґрунтованого й взаємозалежного відбиття господарських коштів, їх джерел, господарських процесів і результатів діяльності в грошовому виразі для забезпечення інформації, необхідної для управління й контролю.

Вивчення курсу «Бухгалтерський облік» спрямоване на оволодіння навичками оцінки економічних процесів, які відбуваються в суспільстві, вивчення суті та методичних засад бухгалтерського обліку підприємств різних форм власності та видів діяльності.

Дисципліна «Бухгалтерський облік» за освітньо-професійною програмою має статус нормативної.

ПРОГРАМА КУРСУ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК»

Дисципліна «Бухгалтерський облік» – одна із спеціальних базових дисциплін підготовки бакалаврів ВНЗ України.

Мета вивчення дисципліни полягає у: формування системи знань теорії та практики ведення бухгалтерського обліку на підприємствах. Формулювання мети обумовлює і виробку завдань задля її досягнення.

Завданнями вивчення дисципліни виступають:

- вивчення методів раціональної організації та ведення бухгалтерського обліку на підприємствах на підставі використання прогресивних форм і національних стандартів;
- набуття навичок опрацювання і використання облікової інформації в управлінні.

Дисципліна «Бухгалтерський облік» за своїм змістом представлена наступними змістовими модулями:

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи бухгалтерського обліку

1. Загальна характеристика бухгалтерського обліку, його предмет і метод.
2. Бухгалтерський баланс.
3. Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис.
4. Оцінювання та калькуляція.
5. Документація та інвентаризація, техніка і форми бухгалтерського обліку.

Змістовий модуль 2. Облік активів

1. Облік необоротних активів.
2. Облік запасів.
3. Облік грошових коштів і дебіторської заборгованості.
4. Облік фінансових інвестицій.

Змістовий модуль 3. Облік пасивів

1. Облік власного капіталу.
2. Облік зобов'язань.
3. Облік праці, її оплати та соціального страхування персоналу.

Змістовий модуль 4. Облік доходів, витрат та фінансових результатів

1. Облік витрат діяльності підприємства.
2. Облік доходів і фінансових результатів.
3. Фінансова звітність.

Для опанування матеріалу дисципліни «Бухгалтерський облік» окрім лекційних та практичних занять (тобто аудиторної роботи) значну увагу необхідно приділяти самостійній роботі. Під час такої роботи використовується навчальна, спеціальна література, а також інформація конспекту лекцій. Формами самостійної роботи виступають: вивчення додаткової літератури, підготовка до практичних занять, виконання індивідуальних завдань у вигляді розв'язування задач, підготовка рефератів та підготовка до тестового і підсумкового контролю.

В процесі самостійної роботи перед студентом стоїть завдання вивчити матеріал, передбачений програмою курсу з відповідної теми (базуючись на інформації рекомендованих літературних джерел), а також виконати навчальні завдання.

Таким чином, самостійна робота студента з вивчення курсу «Бухгалтерський облік» спрямована на:

- по-перше, забезпечення розширення та поглиблення теоретичних і практичних знань теоретичних та практичних аспектів ведення бухгалтерського обліку підприємствами України;
- по-друге, набуття вмінь застосувати теоретичні знання при вирішенні конкретних завдань із практики відображення різних об'єктів обліку;
- по-третє, вироблення аналітичного мислення щодо розв'язання практичних проблем у сфері порядку обліку господарських процесів підприємств;
- по-четверте, набуття навичок формування ґрунтовних висновків та пропозицій в процесі вирішення поставлених завдань.

Основним видом самостійної роботи студентів під час вивчення дисципліни є підготовка реферату (який виступає складовою теоретичною частиною розрахунково-графічного завдання за дисципліною «Бухгалтерський облік»). Закріплення й поглиблення теоретичних і практичних знань, отриманих студентом у процесі вивчення тем курсу, – є метою здійснення даної форми самостійної роботи студента. Окрім того, підготовка реферату спрямована на роботу студента із самостійного опрацювання різноманітних інформаційних джерел, узагальнення матеріалу періодичної літератури, а також набуття навичок обробки й дослідження матеріалу, виконання критичного аналізу за темою роботи тощо. Підготовка реферату здійснюється шляхом опрацювання законодавчих актів, нормативно-інструктивних документів та інформації, одержаної на лекціях і практичних заняттях, а також опрацювання підручників, навчальних посібників, монографій, статей та інших наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних авторів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ТЕМ

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, ЙОГО ПРЕДМЕТ І МЕТОД

Мета вивчення теми

Придбання навичок аналітичної оцінки важливості застосування підприємствами інформаційних можливостей бухгалтерського обліку для прийняття управлінських рішень.

Порядок вивчення теми:

- ознайомитися з існуючими визначеннями поняття «бухгалтерський облік»;
- вивчити існуючі нормативно-правові акти, що регламентують порядок ведення бухгалтерського обліку підприємствами України. Дати оцінку нормативно-правовому полю бухгалтерського законодавства, визначити які риси йому притаманні (постійність та незмінність, або мінливість);
- проаналізувати основні принципи бухгалтерського обліку, навести класифікаційні види об'єктів бухгалтерського обліку;
- виявити принципові відмінності між видами діяльності підприємств;
- дослідити класифікаційні групи господарських засобів підприємства за складом і розміщенням та визначити порядок групування джерел їх формування;
- ознайомитися з елементами методу бухгалтерського обліку, проаналізувати їх тісний взаємозв'язок.

Ключові терміни:

Бухгалтерський облік; оперативний облік, статистичний облік, господарський облік, фінансовий, управлінський і податковий облік, нормативно-законодавчі акти, предмет бухгалтерського обліку, метод бухгалтерського обліку, об'єкти бухгалтерського обліку.

Короткий виклад теоретичної частини

Бухгалтерський облік – одна зі складових системи обліку на підприємстві, являє собою процес формування інформації, яка узагальнюється у формах фінансової звітності. *Основним завданням бухгалтерського обліку є створення достовірної облікової інформації з метою формування достовірної фінансової, податкової, статистичної звітності для прийняття на її основі управлінських рішень.*

Бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який веде підприємство.

Для відображення різнобічної діяльності підприємств із метою одержання інформації, необхідної для управління й контролю, використовують три види господарського обліку: *оперативний, бухгалтерський і статистичний*. Також бухгалтерський облік прийнято методологічно й організаційно поділяти на фінансовий та управлінський.

Предметом бухгалтерського обліку є ресурси (майно) суб'єктів господарювання, їх рух у процесі діяльності (виробництва, обміну, розподілу і споживання суспільного продукту) та правові відносини (тобто зобов'язання), що виникають при цьому між суб'єктами господарювання стосовно майна. **Об'єктом бухгалтерського обліку** виступають господарські засоби, які групуються за двома ознаками: за складом та розміщенням (відображаються в активі) та за джерелами формування та цільовим розміщенням (відображаються в пасиві). *За першою ознакою* об'єкти бухгалтерського обліку представлені: необоротними активами, оборотними активами, витратами майбутніх періодів та групами вибуття. *За другою ознакою* – власним капіталом, забезпеченням майбутніх витрат и платежів, довгостроковими та поточними зобов'язаннями, доходами майбутніх періодів.

Сукупність способів і прийомів, за допомогою яких господарська діяльність відображається в обліку, називається **методом бухгалтерського обліку**. Прийнято виділяти наступні елементи методу бухгалтерського обліку: документація, інвентаризація; баланс і звітність; система рахунків, подвійний запис; оцінка, калькулювання.

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. В чому полягає сутність, актуальність та роль бухгалтерського обліку. Перелічити завдання ведення бухгалтерського обліку.
2. Навести визначення господарської операції. Окреслити зміст оперативного, статистичного та бухгалтерського обліку як складових елементів господарського обліку підприємств.
3. Обґрунтувати сутність специфічних рис бухгалтерського обліку. Навести визначення «фінансовий облік», «управлінський облік» та «податковий облік».
4. Обґрунтувати правові основи регулювання, організації й ведення бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності в Україні. Перелічити фактори, що впливають на організацію бухгалтерського обліку на підприємстві.
5. Визначити, що є предметом та об'єктом бухгалтерського обліку. Перелічити принципи бухгалтерського обліку.
6. Навести групи класифікації господарських засобів підприємства. Надати характеристику поділу господарських засобів за складом і розміщенням.
7. Охарактеризувати порядок групування джерел формування господарських засобів.
8. Розкрити сутність елементів методу бухгалтерського обліку, пояснити їх взаємозв'язок.

Використані літературні джерела

основні: 3-4; 7; 21; 31-32; 38; 41; 44-45; додаткові: 1; 9.

ТЕМА 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ БАЛАНС

Мета вивчення теми

Вивчення змісту та будови бухгалтерського балансу. Дослідження груп господарських операцій з позицій їх впливу на зміну статей бухгалтерського балансу.

Порядок вивчення теми:

- ознайомитися із визначенням категорії «бухгалтерський баланс»;
- проаналізувати нормативно-правові акти, що регламентують порядок ведення, складання та подання бухгалтерського балансу підприємствами України;
- дослідити основні розділи активу та пасиву бухгалтерського балансу;
- проаналізувати принципове правило рівності активної та пасивної частини балансу. Пояснити закономірність формули балансового рівняння;
- ознайомитися із відмінностями між необоротними активами утримуваними для продажу, та групами вибуття;
- сфокусувати увагу на чотирьох типах господарських операцій, виходячи зі ступеня їх впливу на зміну активу й пасиву балансу.

Ключові терміни:

Бухгалтерський баланс; розділ; стаття; актив; пасив; необоротні активи; оборотні активи; витрати майбутніх періодів; групи вибуття; власний капітал; довгострокові та короткострокові зобов'язання; доходи майбутніх періодів.

Короткий виклад теоретичної частини

Баланс підприємства (форма №1) – це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання й власний капітал у грошовому виразі. *Метою складання Балансу* виступає надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату.

Зміст й форма балансу, а також загальні вимоги до визначення його статей регламентуються Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», П(С)БО №1 та П(С)БО №2.

Інформаційні можливості Балансу – надає можливість визначити склад і структуру майна підприємства, ліквідність та оборотність оборотних коштів, наявність власного та позиченого капіталу, зміну дебіторської та кредиторської заборгованості та ін.

Для окремого відображення господарських засобів і джерел їх формування баланс будується у вигляді *двосторонньої таблиці*, ліва частина якої носить назву *актив*, а права – *пасив*. *Актив балансу* відображає склад,

розміщення й використання господарських засобів, згрупованих у якісно однорідні групи. *Пасив балансу* відображає джерела формування й цільове використання засобів підприємства, згрупованих у якісно однорідні групи.

Форма балансу складається із чотирьох розділів активу й п'яти розділів пасиву:

У процесі діяльності підприємства засоби й джерела їх формування постійно збільшуються або зменшуються, внаслідок чого міняються й окремі статті балансу. Взагалі, прийнято виділяти *чотири типи господарських операцій*, виходячи зі ступеня їх впливу на зміну активу й пасиву балансу:

- 1-ий тип – Зміна статей активу балансу. Загальний підсумок балансу при цьому не змінюється;

- 2-ий тип – Зміна статей пасиву балансу. Загальний підсумок балансу при цьому не змінюється;

- 3-ій тип – Збільшення статей активу та пасиву. Загальний підсумок балансу збільшується;

- 4-ий тип – Зменшення статей активу та пасиву. Загальний підсумок балансу зменшується.

Таким чином: по-перше, кожна операція змінює не менше ніж дві статті балансу; по-друге, при будь-якому типі операцій рівність загального підсумку активу та пасиву не порушується.

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Перелічити нормативні акти, що регламентують зміст й форму будови балансу, а також загальні вимоги до визначення його статей.
2. Сформулювати поняття «баланс», «актив», «пасив», «стаття», «розділ».
3. В чому полягає схематична будова балансу підприємства. Пояснити рівність активу та пасиву балансу як обов'язкову умову його складання.
4. Визначити основні бухгалтерські категорії: «необоротні активи», «оборотні активи», «витрати майбутніх періодів», «групи вибуття», «власний капітал», «забезпечення майбутніх витрат і платежів», «довгострокові зобов'язання», «поточні зобов'язання», «доходи майбутніх періодів».
5. Навести принципові відмінності між необоротними активами утримуваними для продажу, та групами вибуття.
6. Перелічити основні типові зміни в балансі, обумовлених господарськими операціями.

Використані літературні джерела

основні: 3-4; 7-8; 21-22; 31; 38; 41-42; 45; додаткові: 2; 6; 8.

ТЕМА 3. РАХУНКИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ПОДВІЙНИЙ ЗАПИС

Мета вивчення теми

Дослідження призначення, порядку будови та класифікаційних видів бухгалтерських рахунків. Вивчення послідовності складання бухгалтерських проведення.

Порядок вивчення теми:

- визначити закономірності будови рахунків бухгалтерського обліку;
- дослідити особливості та принципові відмінності активних та пасивних бухгалтерських рахунків;
- вивчити зміст класифікації рахунків бухгалтерського обліку: за економічним змістом, за рівнем узагальнення даних про господарську діяльність, за структурою і призначенням;
- проаналізувати необхідність застосування позабалансових рахунків;
- ознайомитися із сутністю термінів «спосіб подвійного запису», «бухгалтерське проведення» та «кореспонденція рахунків»;
- визначити послідовність 10 класів рахунків Плану рахунків бухгалтерського обліку (*Додаток 1*).

Ключові терміни:

Рахунок; дебет; кредит; активні рахунки; пасивні рахунки; регулюючі рахунки; фінансово-результативні рахунки; позабалансові рахунки; спосіб подвійного запису; бухгалтерське проведення; кореспонденція рахунків; синтетичні рахунки; аналітичні рахунки.

Короткий виклад теоретичної частини

Для оперативного керівництва господарською діяльністю, для контролю над змінами майна й джерел його утворення, в обліку застосовується *система рахунків*. **Рахунок** – це спосіб групування й поточного обліку наявності й руху однорідних господарських коштів, джерел їх формування та господарських процесів. Результат кожної зміни внаслідок господарської операції відображаються на рахунку. Збільшення й зменшення засобів або їх джерел записується роздільно. Тому рахунки бухгалтерського обліку мають вигляд двосторонньої таблиці, ліву сторону якої позначають терміном «дебет», а праву – «кредит».

Усі рахунки бухгалтерського обліку діляться на активні й пасивні. Активні рахунки призначені для обліку наявності й змін господарських засобів. Пасивні – для обліку наявності й змін джерел засобів.

На активних рахунках за дебетом відображають залишок господарських засобів на початок місяця й збільшення їх, а за кредитом – зменшення засобів. Для визначення залишку на кінець звітного періоду *за активним рахунком* до суми початкового дебетового залишку додають суму дебетового обороту (збільшення засобів) і від отриманої суми віднімають суму кредитового обороту (зменшення засобів). Будова пасивного рахунку є дзеркальним відображенням активного рахунку.

Класифікація рахунків бухгалтерського обліку, тобто групування їх за певними ознаками, допомагає процесу вивчення системи рахунків та застосуванню її на практиці.

Перш ніж відобразити господарську операцію на відповідних рахунках подвійним записом, складають **бухгалтерське проведення**, під яким розуміють значення рахунку, який дебетується, і рахунку, який кредитується, а також суму даної операції.

Зокрема, рахунки, на яких відображаються узагальнені (синтетичні) дані про господарські засоби, джерела їх формування й процеси, називаються **синтетичні** (від лат. *synthesis* – об'єднання в єдине ціле окремих частин, елементів). **Аналітичні рахунки** призначені для оперативного управління господарською діяльністю, для контролю за рухом і станом конкретних об'єктів обліку.

З метою узагальнення результатів господарської діяльності бухгалтерські рахунки систематизуються й групуються в План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань, господарських операцій підприємств і організацій (див. *Додаток І*).

При побудові номерів (кодів) рахунків у Плані рахунків передбачено, що для синтетичних рахунків відкриваються **субрахунки** (*рахунки другого порядку*).

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. В чому полягає призначення рахунків бухгалтерського обліку. Чому бухгалтерські рахунки мають вигляд двосторонньої таблиці.
2. Чим зумовлений факт, що сторони рахунку носять назву «дебет» та «кредит».
3. Яким чином порядок визначення кінцевого сальдо за активним рахунком відрізняється від порядку визначення кінцевого сальдо за пасивним рахунком.
4. Перелічити відмінні риси позабалансових рахунків.
5. Обґрунтувати необхідність використання способу подвійного запису під час відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку.
6. Визначити основні моменти будови Плану рахунків бухгалтерського обліку.

Використані літературні джерела:

основні: 3; 7-8; 24-25; 32; 38; 41-42; 44; додаткові: 1-3; 8; 10; 13.

ТЕМА 4. ОЦІНЮВАННЯ ТА КАЛЬКУЛЯЦІЯ

Мета вивчення теми

Вивчення засад вартісної оцінки та порядку оцінки об'єктів обліку. Визначення сутності та необхідності застосування калькулювання як прийому вартісного вимірювання в системі бухгалтерського обліку.

Порядок вивчення теми:

- вивчити необхідність та переваги відображення об'єктів бухгалтерського обліку в єдиному грошовому вимірнику. Навести приклади;
- дослідити приклади господарської діяльності, у процесі якої необхідна оцінка;
- проаналізувати відмінні риси між економічними, експертними, статистичними і страховими (актуарними) грошовими оцінками;
- розглянути зміст кожної з базових оцінок, які передбачені МСБО;
- ознайомитися із характеристикою порядку оцінки активів (основних засобів, нематеріальних активів, виробничих запасів, дебіторської заборгованості);
- дослідити сутність термінів «калькулювання», «об'єкти калькулювання», «калькулювання собівартості продукції»;
- проаналізувати порядок вибору об'єктів калькулювання (витрат) або калькуляційної одиниці.

Ключові терміни:

Оцінка; калькулювання; калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг); калькуляція; калькуляційний облік;

Короткий виклад теоретичної частини

Оцінка – це відображення об'єктів бухгалтерського обліку в єдиному грошовому вимірнику. За допомогою оцінки натуральні й трудові вимірники переводять у грошовий.

Оцінка в бухгалтерському обліку необхідна у процесі господарської діяльності: при надходженні й вибутті активів; при виникненні прав і зобов'язань; при здійсненні таких операцій, як купівля-продаж, оренда майна, застава, страхування, переоцінка активів тощо. Цією обставиною пояснюється існування різноманітних грошових оцінок: *економічних, експертних, статистичних, страхових (актуарних)*.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку передбачають такі базові оцінки: *історична собівартість; поточна собівартість; вартість реалізації (погашення); теперішня вартість*.

Оцінка різних об'єктів обліку визначається відповідними стандартами обліку. Для кожного виду активів, як правило, визначаються декілька ситуацій, в яких здійснюється оцінка активів: оцінка при придбанні (отриманні), оцінка при вибутті, оцінка на дату балансу (на кінець звітного періоду). Для правильної оцінки господарських коштів важливе значення має калькулювання. **Калькулювання** являє собою підрахунок витрат, що доводяться на одиницю продукції, що виготовляється (робіт, послуг), з метою визначення фактичної собівартості виробленої продукції (виконаних робіт, наданих послуг).

Витрати прийнято класифікувати за різноманітними ознаками.

I. *За способом перенесення вартості на продукцію*: прямі та непрямі.

II. *За ступенем впливу обсягів виробництва на рівень витрат*: змінні та постійні.

III. *За доцільністю витрачання*: продуктивні та непродуктивні.

IV. *За відношенням до собівартості*: витрати на продукцію та витрати періоду.

V. *За видами витрат*: витрати за економічними елементами та витрати за статтями калькуляції.

У свою чергу, групування витрат *за економічними елементами* включає в себе: матеріальні витрати; витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; амортизація; інші операційні витрати. Групування витрат *за статтями калькуляції* виділяє наступні витрати: прямі витрати; загальновиробничі витрати (включаються до собівартості продукції); інші витрати (не включаються до собівартості продукції); інші витрати.

З економічної точки зору **калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг)** являє собою визначення розміру витрат в грошовій формі на виробництво одиниці визначеного виду робіт (послуг) за окремими видами витрат.

Важливим моментом в процесі розрахунку собівартості виступає вибір об'єктів калькулювання (витрат) або калькуляційної одиниці.

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Навести основні аспекти використання вартісної оцінки в процесі діяльності підприємств.
2. Перелічити вимоги, що ставляться теорією бухгалтерського обліку до оцінки.
3. Охарактеризувати економічні, експертні, статистичні і страхові (актуарні) грошові оцінки.
4. Розкрити сутність базових оцінок, які передбачені МСБО.
5. Навести характеристику порядку оцінки різних об'єктів обліку;
6. Розкрити сутність категорій: «калькулювання», «об'єкти калькулювання», «калькуляційний облік».

Використані літературні джерела:

основні: 3; 7; 24; 33; 38-39; 42; додаткові: 4; 7; 11.

ТЕМА 5. ДОКУМЕНТАЦІЯ Й ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ, ТЕХНІКА І ФОРМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Мета вивчення теми

Вивчення особливостей документації як способу первинного відображення об'єктів бухгалтерського обліку. Розгляд сутності та механізму проведення інвентаризації. Аналіз техніки облікової реєстрації та діючих форм бухгалтерського обліку.

Порядок вивчення теми:

- проаналізувати визначення термінів «документація», «первинні документи»;
- розглянути типові форм, які використовують на підприємствах України для документації господарських явищ і процесів;
- дослідити необхідність застосування бланків суворої звітності;
- ознайомитися із порядком документообігу та змістом кожного з його етапів;
- розкрити сутність категорії «облікові реєстри»;
- проаналізувати визначення інвентаризації, як складової частини (елементу) методу бухгалтерського обліку;
- визначити, в чому полягає техніка облікової реєстрації;
- розглянути форми бухгалтерського обліку.

Ключові терміни:

Документація; первинний документ; бланки суворої звітності; документообіг; облікові реєстри; облікова реєстрація; інвентаризація; форма бухгалтерського обліку;

Короткий виклад теоретичної частини

Як елемент методу бухгалтерського обліку **документація** являє собою спосіб суцільного й безперервного відображення господарських операцій за допомогою бухгалтерських документів.

Стадіями обробки документів виступають: виписка документа, перевірка документа і його приймання, обробка, відображення операцій згідно з документом, здача документа в архів.

Інформація, що міститься в первинних документах, систематизується в реєстрах синтетичного обліку. Порядок здійснення записів у реєстрах бухгалтерського обліку, створення первинних документів, зберігання документів, реєстрів і звітів регламентується Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку (Наказ МФУ №88 від 24.05.95р.). Записи господарських операцій у реєстрах називаються **обліковою реєстрацією**.

Способом бухгалтерського обліку, за допомогою якого можна виявити, усунути розбіжності й врахувати те, чого не можна взяти на облік під час щоденної документації господарських процесів і явищ, є інвентаризація. Порядок і строки проведення інвентаризації регламентуються Інструкцією з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів, документів та розрахунків (наказ МФУ від 11.08.94р. №69 із змін. та доп. від 05.03.08р. №353).

Однією з важливих умов раціональної організації обліку є застосування найбільш ефективної форми бухгалтерського обліку, його технічної оснащеності. В Україні підприємства (установи, організації) застосовують наступні форми обліку: меморіально-ордерна; журнально-ордерна; скорочена; комп'ютерна (автоматизована).

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Обґрунтувати, в чому полягає значення документів в бухгалтерському обліку та управлінні діяльністю підприємства.
2. Перелічити вимоги до змісту та оформлення документів. Які реквізити документів є обов'язковими.
3. Пояснити мету використання підприємствами бланків суворої звітності.
4. Визначити, що розуміють під документообігом. В чому полягає порядок його організації.
5. Навести визначення облікових регістрів та охарактеризувати регістри синтетичного, аналітичного обліку та комбіновані регістри.
6. Охарактеризувати сутність та види інвентаризації.
7. Розкрити основні аспекти техніки облікової реєстрації.
8. Назвати найбільш поширені сучасні форми бухгалтерського обліку.

Використані літературні джерела

основні: 3; 7; 24-27; 32; 38; 42; додаткові: 3; 5; 8; 12-13.

ТЕМА 6. ОБЛІК НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Мета вивчення теми

Вивчення порядку обліку основних засобів підприємства. Дослідження особливостей нарахування амортизації основних засобів та порядку документування операцій з ними.

Порядок вивчення теми:

- вивчити групи необоротних активів підприємства згідно із класифікацією П(С)БО №7 «Основні засоби»;
- проаналізувати визначення термінів «основні засоби», «група основних засобів» та «об'єкт основних засобів»;
- проаналізувати тотожність або відмінність категорій «основні фонди» та «основні засоби»;
- дослідити класифікаційні ознаки групування основних засобів;
- проаналізувати групування основних засобів підприємства згідно із вимогами Податкового Кодексу України;
- виявити принципові аспекти застосування того або іншого виду оцінки основних засобів;
- ознайомитися із основними аспектами синтетичного та аналітичного обліку основних засобів;
- розглянути порядок документування операцій з основними засобами;
- дослідити характерні риси механізму нарахування амортизації основних засобів.

Ключові терміни:

Необоротні активи підприємства; основні засоби; інші необоротні матеріальні активи; основні фонди; виробничі та невиробничі основні фонди; первісна вартість; відновна (переоцінена) вартість; ліквідаційна вартість; ринкова (справедлива) вартість; амортизація; знос; методи нарахування амортизації.

Короткий виклад теоретичної частини

Всі необоротні активи підприємства діляться на: основні засоби; інші необоротні матеріальні активи; незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи.

Згідно П(С)БО № 7 **основні засоби** – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва (постачання товарів, надання послуг, здачі в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій), очікуваний строк використання яких більш одного року.

Основні засоби прийнято класифікувати за рядом ознак: в залежності від участі у процесі виробництва (виробничі і невиробничі основні фонди); за ступенем участі у виробничому процесі (активна та пасивна частина); за

групами (для нарахування амортизації). Із набранням чинності Податкового Кодексу України (Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI, із змін. від 23.12.2010 р. № 2856-VI) введена класифікація основних засобів за 16 групами.

Видами оцінки основних засобів підприємства виступають: первісна вартість; відновна (переоцінена) вартість; залишкова (балансова) вартість; ліквідаційна вартість; ринкова (справедлива) вартість.

В бухгалтерському обліку основні засоби обліковуються на рахунку 10 «Основні засоби», який призначений для обліку й узагальнення інформації про наявність і рух власних або отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, віднесених до складу основних засобів. Приклади бухгалтерських проведення із відображення типових операцій по рахунку 10 представимо в табл. 1.

Таблиця 1 – Типові операції із безоплатного одержання основних засобів

Господарські операції	Дебет	Кредит
1. Відображено формування первісної вартості об'єкта основних засобів	152	424
2. Відображено витрати на транспортування, монтаж, демонтаж	152	685
3. Відображено сума ПДВ за послуги	641	685
4. Введено в експлуатацію об'єкт основних засобів	10	152
5. Відображено визнання доходу одночасно з початком нарахування амортизації	424	745

Згідно П(С)БО № 7 *амортизація* представляє собою систематичний розподіл амортизаційної вартості необоротних активів, у тому числі об'єктів основних засобів протягом строку їх експлуатації. **Амортизаційна вартість** – це первісна (переоцінена) вартість основних фондів за винятком їх ліквідаційної вартості. Амортизація в грошовій формі виражає знос основних фондів. Згідно п. 26 П(С)БО № 7 – підприємство застосовує на вибір один з п'яти методів нарахування амортизації:

1. *Прямолінійний метод* – річна сума амортизації визначається як добуток амортизаційної вартості та строку корисної експлуатації (T):

$$\sum A^{р\text{іч}} = \frac{\text{Амортизац. варт.} - \text{сть}}{T} \quad (1)$$

Переваги методу: Характеризується простотою розрахунків амортизації, а також можливістю рівномірного розподілу амортизації об'єкта основних засобів у кожному звітному періоді. *Недоліки:* Не враховується моральний знос основних засобів і зростання витрат на ремонт по мірі їх експлуатації.

Приклад №1: Маємо об'єкт основних засобів, первісна вартість якого дорівнює 10 000 грн., ліквідаційна вартість 1 000 грн., очікуваний термін експлуатації 5 років.

Згідно із прямолінійним методом спочатку визначимо річну норму амортизації:

$$\sum A^{р\text{іч}} = \frac{10000 - 1000}{5} = 1800 \text{ грн.}$$

Тобто п'ять років підряд, щорічно, будемо списувати 1 800 грн.

Також у даному методі є і другий варіант розрахунку, згідно з яким річна сума амортизації визначається наступним чином:

$$\sum A^{р\text{іч}} = \frac{\text{Амортизац. варт.} - \text{сть} \times H_A}{100}, \quad (2)$$

При цьому, норма амортизації (H_A) дорівнює добутку 100% (вартість які необхідно амортизувати) та очікуваного строку експлуатації. У нашому прикладі:

$$H_A = \frac{100\%}{5 \text{ років}} = 20\%.$$

І тоді, нарахування амортизації протягом чотирьох років буде відбуватися наступним чином (табл. 2).

Таблиця 2 – Порядок розрахунку амортизації, зносу основних засобів згідно прямолінійного методу

Рік	Розрахунок	Амортизаційні відрахування (за рік)	Накопичена амортизація (знос)	Залишкова (балансова) вартість
1	9 000 x 0,20	1 800	1 800	7 200
2	9 000 x 0,20	1 800	3 600	6 400
3	9 000 x 0,20	1 800	5 400	4 600
4	9 000 x 0,20	1 800	7 200	2 800
5	9 000 x 0,20	1 800	9 000	1 000

2. Метод зменшення залишкової вартості – річна сума амортизації визначається множенням залишкової (первісної) вартості й норми амортизації:

$$\sum A^{р\text{іч}} = \text{Залиш. варт.} - \text{сть} (\text{Перв. варт.} - \text{сть}) \times H_A \quad (3)$$

$$\text{при цьому, } H_A = 1 - \sqrt[T]{\frac{\text{Ліквід. варт.} - \text{сть}}{\text{Перв. варт.} - \text{сть}}} \quad (4)$$

Переваги методу: Протягом перших років експлуатації об'єкта за допомогою нарахування амортизації накопичується значна сума коштів, необхідних для його відновлення. *Недоліки:* Метод базується на порівняно складних математичних розрахунках і тому не дуже зручний у використанні.

Використовуючи дані вищенаведеного прикладу №1 нарахування амортизації згідно методу зменшення залишкової вартості буде відбуватися наступним чином (табл. 3).

$$H_A = 1 - \sqrt[T]{\frac{\text{Ліквід. варт.} - \text{сть}}{\text{Перв. варт.} - \text{сть}}} = 1 - \sqrt[5]{\frac{1000}{10000}} = 1 - \sqrt[5]{0,1} = 36,9.$$

Таблиця 3 – Порядок розрахунку амортизації, зносу основних засобів згідно методу зменшення залишкової вартості

Рік	Розрахунок	Амортизаційні відрахування (за рік)	Накопичена амортизація (знос)	Залишкова (балансова) вартість
1	10 000 x 0,369	3 690	3 690	6 310
2	6 310 x 0,369	2 328,39	6 018,39	3 981,61
3	3 981,61 x 0,369	1 469,2	7 487,59	2 512,41
4	2 512,41 x 0,369	927,08	8 414,67	1 585,32
5	1 585,32 x 0,369	584,98	8 999,66	1 000,34

3. *Метод прискореного зменшення залишкової вартості* – річна сума амортизації визначається множенням залишкової (первісної) вартості й норми амортизації й подвоюється:

$$\sum A^{PIQ} = \text{Залиш. варт.-сть}(\text{Перв. варт.-сть}) \times H_A \times 2 \quad (5)$$

Переваги й недоліки методу: аналогічні методу зменшення залишкової вартості. *Застосування:* відповідає своєму призначенню лише при умовах невеликих строків експлуатації й при досить великій ліквідаційній вартості. Коли ж ліквідаційну вартість ухвалюють рівної нулю, умов для застосування методу практично не залишається.

Виходячи з даних вищенаведеного прикладу №1 нарахування амортизації згідно методу прискореного зменшення залишкової вартості буде відбуватися наступним чином (табл. 4).

$$H_A = \frac{100\%}{5 \text{ років}} \times 2 = 20\% \times 2 = 40\% .$$

Таблиця 4 – Порядок розрахунку амортизації, зносу основних засобів згідно методу прискореного зменшення залишкової вартості

Рік	Розрахунок	Амортизаційні відрахування (за рік)	Накопичена амортизація (знос)	Залишкова вартість
1	10 000 x 0,40	4 000	4 000	6 000
2	6 000 x 0,40	2 400	6 400	3 600
3	3 600 x 0,40	1 440	7 840	2 160
4	2 160 x 0,40	864	8 704	1 296
5	–	296 (1 296 – 1 000)	9 000	1 000

4. *Кумулятивний метод* – річна сума амортизації визначається множенням амортизаційної вартості й кумулятивного коефіцієнта. Останній дорівнює відношенню кількості років, що залишаються до кінця строку експлуатації, ділених на суму чисел років його експлуатації:

$$\sum A^{PIQ} = \text{Амортиз. варт.-сть} \times K_K, \quad (6)$$

$$\text{при цьому } K_K = \frac{T - (j - 1)}{1 + \dots + T} \quad (7)$$

Переваги методу: У перші роки амортизується більша вартість об'єкта основних засобів. Забезпечується можливість збільшення частини витрат на ремонт виробництва, що приходяться на останні роки без збільшення витрат. *Недоліки:* сума зносу часто не узгоджується ні з фактичним використанням основних засобів, ні з обсягами виробленої продукції.

Використовуючи дані вищенаведеного прикладу № 1 нарахування амортизації згідно кумулятивного методу буде відбуватися наступним чином (табл. 5). Σ чисел років = 1 рік + 2 рік + 3 рік + 4 рік + 5 рік = 15, відповідно: K_K 1 року = 5/15, K_K 2 року = 4/15, K_K 3 року = 3/15, K_K 4 року = 2/15, K_K 5 року = 1/15.

Таблиця 5 – Порядок розрахунку амортизації, зносу основних засобів згідно кумулятивного методу

Рік	Розрахунок	Амортизаційні відрахування (за рік)	Накопичена амортизація (знос)	Залишкова вартість
1	9 000 x 5/15	3 000	3 000	7 000
2	9 000 x 4/15	2 400	5 400	4600
3	9 000 x 3/15	1 800	7 200	2 800
4	9 000 x 2/15	1 200	8 400	1 600
5	9 000 x 1/15	600	9 000	1 000

5. *Виробничий метод* – місячна сума амортизації визначається множенням фактичного місячного обсягу продукції ($H_{ВІР}^{МІС}$) на виробничу ставку амортизації. Остання визначається розподілом вартості об'єкта основних засобів і загального обсягу робіт ($N_{ЗАГ}$):

$$\sum A^{МІС} = H_{ВІР}^{МІС} \times H_A, \quad (8)$$

$$\text{при цьому } H_A = \frac{АмВарт - ть}{N_{ЗАГ}} \quad (9)$$

Переваги методу: Простота й зручність розрахунків. Найбільше зручно застосовувати для устаткування, рухомого складу, що використовується нерівномірно, з різним навантаженням (наприклад, літаки, поїзди). *Недоліки:* неможливо або дуже складно визначити фактичний обсяг продукції, зробленої з використанням того або іншого активу.

Приклад № 2: Маємо об'єкт основних засобів, первісна вартість якого дорівнює 20 000 грн., ліквідаційна вартість дорівнює 2 000 грн., обсяг виробництва дорівнює 200 000 грн. Є дані про очікуваний обсяг виробництва за період: 1 місяць = 50 000грн.; 2 місяць = 80 000грн.; 3 місяць = 50 000грн.; 4 місяць = 20 000грн.

Нарахування амортизації згідно виробничого методу буде відбуватися наступним чином (табл. 6).

Таблиця 6 – Порядок розрахунку амортизації, зносу основних засобів згідно виробничого методу

Міс	Розрахунок	Амортизаційні відрахування (за рік)	Накопичена амортизація (знос)	Залишкова (балансова) вартість
1	$50\,000 \times \frac{20000 - 2000}{200000}$	4500	4500	15500
2	$80\,000 \times \frac{20000 - 2000}{200000}$	7200	4700	8300
3	$50\,000 \times \frac{20000 - 2000}{200000}$	4500	16200	3800
4	$20\,000 - 2\,000 - 1\,620$	1800	1800	0

6. *Податковий метод.* Згідно з податковим методом:

- провадиться до досягнення залишкової вартості об'єктом його ліквідаційної вартості;
- нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта, який встановлюється наказом по підприємству при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс), але не менше ніж визначено в п. 145.1 Податкового Кодексу і призупиняється на період його виводу з експлуатації (для реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання, консервації та інших причин) на підставі документів, які свідчать про виведення таких основних засобів з експлуатації). Такими мінімально допустимими строками корисного використання основних засобів у Податковому Кодексі зазначені (табл. 7).

Таблиця 7 – Класифікація основних засобів та інших необоротних активів і мінімально допустимих строків їх корисного використання

Номер групи	Пояснення	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
1	2	3
Група 1	земельні ділянки	–
Група 2	капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
Група 3	будівлі,	20
	споруди,	15
	передавальні пристрої	10
Група 4	машини та обладнання,	5
	з них: електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 2500 гривень	2
Група 5	транспортні засоби	5
Група 6	інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
Група 7	тварини	6
Група 8	багаторічні насадження	10

1	2	3
Група 9	інші основні засоби	12
Група 10	бібліотечні фонди	–
Група 11	малоцінні необоротні матеріальні активи	–
Група 12	тимчасові (нетитульні) споруди	5
Група 13	природні ресурси	–
Група 14	інвентарна тара	6
Група 15	предмети прокату	5
Група 16	довгострокові біологічні активи	7

Згідно п. 30 П(С)БО № 7 суму нарахованої амортизації підприємства відображають шляхом збільшення суми витрат підприємства й зносу основних засобів. Для обліку зносу Інструкція про застосування Плану рахунків передбачає використання рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів».

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Обґрунтувати порядок класифікації необоротних активів. Сформулювати сутність категорії «основні засоби».
2. Розкрити порядок групування основних засобів.
3. Методи оцінки основних засобів: пояснити особливості застосування в залежності від типу операцій з основними засобами.
4. Охарактеризувати порядок будови рахунку 10 «Основні засоби». Навести приклади типових бухгалтерських проведення з обліку основних засобів.
5. Розкрити сутність методів нарахування амортизації основних засобів.

Використані літературні джерела

основні: 1; 2-3; 7-8; 12; 21-22; 25; 29; 33; 39; 42-43; 44-45; додаткові: 4; 8; 12.

ТЕМА 7. ОБЛІК ЗАПАСІВ

Мета вивчення теми

Дослідження загальної характеристики та методів оцінки руху запасів підприємства. Вивчення документального оформлення операцій з руху запасів, а також їх синтетичного обліку.

Порядок виконання:

- вивчити основи нормативного регулювання порядку обліку виробничих запасів підприємства;
- проаналізувати сутність терміну «запаси» та його складу у бухгалтерському обліку;
- вивчити основні первинні документи з обліку руху запасів на підприємствах;
- розглянути порядок синтетичного обліку виробничих запасів;
- з'ясувати методичні аспекти обліку товарів.

Ключові терміни:

Запаси; виробничі запаси; товари; готова продукція; метод ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; метод середньозваженої собівартості; метод собівартості перших за часом вступу запасів (ФІФО); метод нормативних витрат; малоцінні й швидкозношувані предмети (МШП).

Короткий виклад теоретичної частини

Під **запасами** розуміють активи, які: утримуються для подальшого продажу в умовах звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; або утримуються для споживання під час виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг), а також управління підприємством.

У бухгалтерському обліку *запаси включають в себе: виробничі запаси*, а також: *МШП; незавершене виробництво; готову продукцію; товари; тварин на виховуванні та відгодівлі*. Таким чином, поняття «запаси» у П(С)БО №9 поєднало в собі цілий ряд товарно-матеріальних цінностей.

Важливою передумовою обліку виробничих запасів є їх оцінка, яка безпосередньо пов'язана з визначенням собівартості продукції. Оцінка виробничих запасів є основою для визначення собівартості й ціни виробленої продукції. В Україні в практиці обліку використовуються наступні методи оцінки:

- при надходженні (незалежно від способу): первісна вартість; фактичні витрати; собівартість (передбачена П(С)БО №16); справедлива вартість; балансова вартість;

- при вибутті (списанні): ідентифікована собівартість відповідної одиниці; середньозважена собівартість; собівартість перших за часом надходження (ФІФО); нормативні витрати; ціни продажу;
- на дату балансу: за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації.

Приклади розрахунків по методах вибуття:

Приклад № 1. Залишок запасів матеріалу А на початок звітної періоду на підприємстві склав 60 грн. за ціною 13,51 грн. за метр (без ПДВ). Протягом звітної періоду підприємство придбало запаси матеріалу А двічі:

- 70 метрів – за ціною 13,78 грн. (без ПДВ) за метр;
- 70 метрів – за ціною 13,92 грн. (без ПДВ) за метр.

Протягом звітної періоду було використано у виробництві 120 метрів матеріалу А:

- 18 метрів за ціною 13,51 грн. за метр;
- 50 метрів за ціною 13,78 грн. за метр;
- 52 метра за ціною 13,92 грн. за метр.

За *методом ідентифікованої собівартості* списання запасів буде відображатися наступним чином (табл. 8).

Таблиця 8 – Порядок оцінки вибуття запасів за методом ідентифікованої собівартості

Дата	Залишок на початок періоду			Поступило			Вибуло			Залишок на кінець періоду		
	кіль-сть	ціна, грн.	сума, грн.	кіль-сть	ціна, грн.	сума, грн.	кіль-сть	ціна, грн.	сума, грн.	кіль-сть	ціна, грн.	сума, грн.
01.12	60	13,51	810,60	–	–	–	18	13,51	243,18	42	13,51	567,42
06.12	–	–	–	70	13,78	964,60	50	13,78	689,0	20	13,78	275,60
20.12	–	–	–	70	13,92	974,40	52	13,92	723,84	18	13,92	250,56
Разом	60	–	810,60	140	–	1939,0	120	–	1656,02	80	–	1093,58

Застосовуючи *метод ідентифікованої собівартості*, у звітному періоді підприємство визначить собівартість запасів матеріалу А так: $(18 \times 13,51) + (50 \times 13,78) + (52 \times 13,92) = 243,18 + 689,0 + 723,84 = 1\,656,02$. А собівартість на кінець звітної періоду складе: $(42 \times 13,51) + (20 \times 13,78) + (18 \times 13,92) = 1\,093,58$ грн.

Так як запаси враховуються за фактичною собівартістю й облік ведеться за кожною конкретною одиницею запасів, – у результаті може скластися ситуація, коли однакові запаси будуть відображені в обліку за різною вартістю, що спричиняє певні незручності.

Метод оцінки вибуття запасів за *середньозваженою собівартістю* базується на розрахунках середньозваженої собівартості одиниці запасів за формулою:

$$C / c_{\text{ср.}} = \frac{C_{\text{зап.}}^{\text{поч.}}}{z_{\text{поч.}}} + \frac{C_{\text{зап.}}^{\text{поступ.}}}{z_{\text{поступ.}}}, \quad (10)$$

Де: $C/c_{\text{СРЕДН.}}$ – середньозважена собівартість;

$C_{\text{ЗАП.}}^{\text{ПОЧ.}}$ – вартість залишку запасів на початок звітної місяця;

$C_{\text{ЗАП.}}^{\text{ПОСТУП.}}$ – вартість запасів, що поступили у звітному місяці;

$z^{\text{ПОЧ.}}$ – кількість залишку запасів на початок звітної місяця;

$z^{\text{ПОСТУП.}}$ – кількість запасів, що поступили у звітному місяці.

Виходячи з умов прикладу розраховуємо, як буде відображатися списання товару А за методом середньозваженої собівартості (табл. 9).

Т.ч., середньозважена собівартість запасів складе 13,75 грн. за 1 метр запасів А. А залишок запасів на кінець місяця: $z_{\text{КІН.}} = (60 + 140 - 120) \times 13,75 = 1100,0$ грн.

Таблиця 9 – Порядок оцінки вибуття запасів за методом середньозваженої собівартості

Дата	Залишок на початок періоду			Поступило			Вибуло			Залишок на кінець періоду		
	кіль-сть	ціна, грн.	сума, грн.	кіль-сть	ціна, грн.	сума, грн.	кіль-сть	ціна, грн.	сума, грн.	кіль-сть	ціна, грн.	сума, грн.
01.12	60	13,51	810,60	–	–	–						
06.12	–	–	–	70	13,78	964,60						
20.12	–	–	–	70	13,918	974,26						
Разом	60	–	810,60	140	–	1938,88	120	13,75	1650,0	80	13,75	1100,0

Метод ФІФО (дослівно з англ. «first in-first out» – «першим надійшов – першим вибув») заснований на припущенні, що запаси вибувають у тій послідовності, в якій вони надійшли на підприємство. Т.ч., вважається, що запаси, придбані першими, реалізуються також першими. А запаси, що залишилися на кінець періоду, є запасами, які були придбані (виготовлені) в останню чергу. При цьому вартість залишок запасів на кінець звітної місяця визначається за собівартістю останніх за часом надходження запасів (табл. 10).

Таблиця 10 – Порядок оцінки вибуття запасів за методом ФІФО

Дата	Залишок на початок періоду			Поступило			Вибуло			Залишок на кінець періоду		
	кіль-в	ціна, грн.	сума, грн.	кіль-в	ціна, грн.	сума, грн.	кіль-в	ціна, грн.	сума, грн.	кіль-в	ціна, грн.	сума, грн.
01.12	60	13,51	810,60	–	–	–	60	13,51	810,6	–	–	–
06.12	–	–	–	70	13,78	964,60	60	13,78	826,8	10	13,78	137,8
20.12	–	–	–	70	13,92	974,26				70	13,92	974,4
Разом	60	–	810,60	140	–	1938,88	120	–	1637,4	80	–	1112,2

Собівартість вибувних запасів складе:

$z/C_{\text{ВИБ.}} = (60 \times 13,51) + (60 \times 13,78) = 1637,40$ грн., а собівартість запасів матеріалу А на кінець звітної періоду рівняється:

$z/z_{\text{КІН.}} = (10 \times 13,78) + (70 \times 13,92) = 1112,2$ грн.

Основними первинними документами з обліку руху запасів на підприємствах є:

- при надходженні та відпуску на сторону – використовують: довіреність (ф.М-2); прибутковий ордер (ф.М-4); товарно-транспортна накладна (ф.1-ТН); акт приймання матеріалів (ф.М-7); рахунок-фактура; накладна на відпуск товарно-матеріальних цінностей (ф.М-20);
- для складського обліку та внутрішнього переміщення – використовують: картка складського обліку матеріалів (ф.М-12); лімітно-забірна карта (ф.М-8 і М-9); акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів (ф.М-10); накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів (ф.М-11).

Запаси обліковуються на рахунках класу 2 «Запаси». Для обліку виробничих запасів, які не належать підприємству, Планом рахунків передбачене використання позабалансового рахунку 02 «Активи на відповідальнім зберіганні».

Рахунок 20 «Виробничі запаси» призначений для узагальнення інформації про наявність і рух запасів, сировини й матеріалів, які належать підприємству (у тому числі сировини й матеріалів, що перебувають у дорозі й переробці), будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари й тарних матеріалів, відходів основного виробництва. У бухгалтерському обліку підприємств операції із запасами відображаються так (табл. 11).

Таблиця 11 – Відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з придбання запасів

Господарські операції	Дебет	Кредит
1. Відображено передплату постачальнику матеріалів	371	311
2. Нараховано податковий кредит по ПДВ	641	644
3. Одержано матеріали від постачальника	201,202	631
4. Відображено податковий кредит	644	631
5. Проведено залік заборгованості	631	371

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Визначити сутність, порядок класифікації запасів підприємства.
2. Дати характеристику методам оцінки запасів. Які саме відмінності та специфічні риси методів оцінки вибуття запасів можна назвати.
3. Проаналізувати порядок документального оформлення руху запасів.
4. Розкрити порядок синтетичного і аналітичного обліку виробничих запасів.

Використані літературні джерела

основні: 3; 7; 13; 24-25; 28; 31; 37-39; 42; додаткові: 4-6; 8.

ТЕМА 8. ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ І ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

Мета вивчення теми

Ознайомлення із порядком обліку та документального оформлення руху грошових коштів. Вивчення змісту класифікаційних груп та механізму обліку дебіторської заборгованості підприємства.

Порядок вивчення теми:

- вивчити визначення термінів «касові операції», «ліміт залишку готівки в касі»;
- проаналізувати основні вимоги до організації розрахунків готівкою;
- з'ясувати принципові аспекти документального оформлення касових операцій;
- визначити характерні риси порядку обліку грошових коштів підприємства;
- дослідити організаційні засади обліку операцій на поточному рахунку підприємства та інших банківських рахунках;
- розглянути види розрахункових документів, якими супроводжуються банківські операції;
- проаналізувати приклади бухгалтерських проведення за рахунком 31 «Рахунки в банках»;
- сфокусувати увагу на визначенні, класифікації та особливостях обліку дебіторської заборгованості;
- з'ясувати, яким чином використовується метод створення резерву сумнівних боргів для обліку безнадійної заборгованості, пов'язаної з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг).

Ключові терміни:

Грошовий обіг; касові операції; ліміт залишку готівки в касі; прибутковий касовий ордер; видатковий касовий ордер; платіжна вимога; платіжне доручення; платіжна вимога-доручення; акредитив; чек; дебіторська заборгованість; дебітори; поточна дебіторська заборгованість; довгострокова дебіторська заборгованість; резерв сумнівних боргів.

Короткий виклад теоретичної частини

Операції підприємства з грошовими коштами, а також збереження наявних коштів та здійснення розрахунків здійснюються через касу. **Каса** – приміщення або місце здійснення розрахунків готівкою, а також приймання, видачі, зберігання наявних коштів, інших цінностей і касових документів. **Касові операції** – операції підприємств між собою й з фізичними особами, які пов'язані із прийманням і видачею готівки під час проведення розрахунків через касу з відображенням даних операцій у відповідних книгах обліку. **Ліміт**

залишку готівки в касі – граничний розмір суми готівки, який може залишатися у касі в неробочий час.

Документальне оформлення касових операцій здійснюється наступним чином:

1. Будь-яке надходження готівки у касу оформляється *прибутковим касовим ордером* (типова форма КО-1).
2. Видача готівки з каси здійснюється на підставі *видаткових касових ордерів* (типова форма КО-2).
3. Прибуткові й видаткові касові ордери реєструються бухгалтерією в *журналах реєстрації прибуткових і видаткових касових ордерів* (типова форма КО-3).
4. Усі надходження й витрачання готівки підприємства враховуються в касовій книзі (типова форма КО-4), яка застосовується для обліку руху грошей у касі.

Для узагальнення інформації про наявність і рух коштів у касі підприємства використовується *рахунок 30 «Каса»*. Приклади типових операцій за рахунком 30 «Каса» представлені в табл. 12.

Таблиця 12 – Типові операції за рахунком 30 «Каса»

Господарські операції	Дебет	Кредит
1. Отримано кошти з поточного рахунку	30	311
2. Отримано кошти як погашення дебіторської заборгованості за товари (роботи, послуги)	30	36
3. Видано підзвітній особі аванс на господарські потреби або на відрядження	372	30

Банки відкривають своїм клієнтам рахунки згідно з Інструкцією № 527 («Інструкція про порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземній валюті»: Постанова Правління НБУ від 18.12.98 р.), яка визначає порядок відкриття, переоформлення й закриття поточних, депозитних рахунків у національній і іноземній валюті. **Розрахунковий документ** являє собою оформлене у вигляді документа на паперовому або електронному носії розпорядження: *платника* (здійснити платіж певної грошової суми одержувачеві коштів) та *одержувача коштів (утримувача)* (на списання коштів з рахунку платника й перерахування на рахунок, зазначений одержувачем коштів).

Платіжна вимога – документ, який містить вимогу одержувача коштів до боржника (платникові) про сплату певної грошової суми грошей через банк. **Платіжне доручення** – розпорядження власника рахунку обслуговуючому його банку перевести певну грошову суму на рахунок одержувача коштів, відкритий у цьому або іншому банку. **Платіжна вимога-доручення** – комбінований розрахунковий документ, який поєднує платіжну вимогу й платіжну доручення. Частина документа «платіжна вимога» заповнює одержувач, а частина – «доручення» – заповнює платник при оплаті. **Акредитив** – розрахунковий документ, який містить доручення банку платника банку одержувача оплатити товар (послуги) лише при виконанні одержувачем умов, зазначених в акредитиві. **Чек** – письмовий наказ банку власника поточного рахунку про виплату зазначеній особі суми грошей, зазначеної в ньому.

Дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. **Дебітори** – це юридичні й фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми коштів (їх еквівалентів або інших активів).

Дебіторська заборгованість класифікується за наступними ознаками:

I. Виходячи із термінів погашення:

1.1. **довгострокова дебіторська заборгованість** – сума дебіторської заборгованості фізичних і юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена після 12 місяців з дати балансу;

1.2. **поточна дебіторська заборгованість** – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу, або буде погашена протягом 12 місяців з дати балансу.

II. За об'єктами, щодо яких виникли зобов'язання дебіторів:

2.1. дебіторська заборгованість, пов'язана з нормальною діяльністю підприємства із реалізації продуктів, товарів, робіт;

2.2. дебіторська заборгованість, що не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг, а виникає внаслідок здійснення інших операцій.

III. Виходячи із своєчасності оплати боржником дебіторської заборгованості:

3.1. дебіторська заборгованість, термін сплати якої не наступив (нормальна);

3.2. дебіторська заборгованість, не сплачену в термін (прострочена);

3.3 дебіторська заборгованість, за якою минув термін позовної давності (безнадійна).

Прийнято виділяти ще два особливі види дебіторської заборгованості:

1) **відстрочені податкові активи** – сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню у наступних періодах і виникає у випадку, коли обліковий прибуток менший за прибуток, обчислений за податковим обліком.

2) **витрати майбутніх періодів** – витрати, здійснені у звітному періоді, але які будуть визнані витратами у майбутніх звітних періодах згідно з принципом відповідності доходів та витрат.

Дебіторська заборгованість, не сплачена в строк (*прострочена*) включає в себе: **сумнівну дебіторську заборгованість** – тобто поточну дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги щодо якої існує непевність її погашення боржником; **безнадійну дебіторську заборгованість** – поточну дебіторську заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якої пройшов строк позовної давності.

Для накопичення інформації про дебіторську заборгованість і відображення операцій з нею в Плані рахунків передбачені: рахунки класу 1 «Необоротні активи», а також рахунки класу 3 «Кошти, розрахунки й інші активи».

Облік *безнадійної заборгованості*, пов'язаної з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) здійснюється методом створення *резерву сумнівних боргів* на основі балансу. Резерв сумнівних боргів корегує величину дебіторської заборгованості до її реалізаційної вартості, і дозволяє підприємству показати, що відповідна сума не може бути стягнена з дебіторів.

Згідно п. 8. П(С)БО № 10 передбачені наступні *методи визначення розміру резерву сумнівних боргів*:

- *1-ий метод* – виходячи зі платоспроможності окремих дебіторів;
- *2-ий метод* – на основі класифікації дебіторської заборгованості по строках її непогашення.

Класифікація дебіторської заборгованості здійснюється групуванням по строках її непогашення із встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи. **Коефіцієнт сумнівності** – це відсоток сумнівних боргів від загальної суми дебіторської заборгованості встановленої групи. Коефіцієнт сумнівності встановлюється підприємством, виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) за попередні періоди. Як правило, коефіцієнт збільшується зі збільшенням строків непогашення дебіторської заборгованості.

Приклад 1. Станом на 31.12.2010 р. підприємство «Ента» має дебіторську заборгованість у сумі 16 300 грн. Необхідно розрахувати резерв сумнівних боргів (РСБ) шляхом групування по строках непогашення дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт сумнівності встановлюється залежно від тривалості прострочення платежу, наприклад, для дебіторської заборгованості із тривалістю прострочення в 0 днів, коефіцієнт – 2%, від 1 до 30 днів – 4% і т.д. (табл. 13). Це означає, що чим «старше» дебіторська заборгованість, тим більше ймовірність її непогашення й тем більшу суму РСБ необхідно нарахувати.

Таблиця 13 – Групування дебіторської заборгованості по строках її непогашення

Покупець	Тривалість прострочення платежу, дні					Усього
	0	1-30	31-60	61-90	більш 90	
Покупець 1	1 000	–	–	–	–	1 000
Покупець 2	–	1 200	–	–	–	1 200
Покупець 3	–	–	3 000	–	–	3 000
Інші	7 000	600	–	2 000	1 500	11 100
Разом	8 000	1 800	3 000	2 000	1 500	16 300
Коефіцієнт сумнівності, виходячи з минулого досвіду	2%	4%	10%	20%	40%	–
Сума резерву сумнівних боргів	160	72	300	400	600	1 532

Величина резерву сумнівних боргів визначається згідно п. 8 П(С)БО № 10 як сума добутків дебіторської заборгованості відповідної групи й коефіцієнта сумнівності відповідної групи:

$$РСБ = ДЗ_{пот.} \times КСумн., \quad (11)$$

де: $ДЗ_{пот.}$ – поточна дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги);

КСумн. – коефіцієнт сумнівності відповідної групи.

У нашому прикладі для дебіторської заборгованості із тривалістю прострочення платежу 1-30 днів РСБ буде становити 72 грн. ($1\,800 \times 0,04$). А загальна сума РСБ визначається як загальна сума всіх розрахованих сум для різних груп дебіторської заборгованості. Т.ч. підприємству «Ента» необхідно нарахувати резерв у розмірі 1 532 грн.

Для нарахування й обліку резервів сумнівних боргів Планом рахунків передбачено балансовий контрактивний рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів». Створення резерву відображається у кореспонденції з рахунками обліку витрат та рахунками обліку дебіторської заборгованості. Приклади типових бухгалтерських записів за операціями обліку резерву сумнівних боргів наведені у табл. 14.

Таблиця 14 – Відображення у бухгалтерському обліку резерву сумнівних боргів

Господарські операції	Дебет	Кредит
1. Нараховано резерв сумнівних боргів на дату балансу	944	38
2. Списано безнадійну дебіторську заборгованість протягом звітного періоду	38	36
3. Відображено перевищення безнадійних боргів над розміром нарахованого резерву сумнівних боргів	944	36

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. В чому полягає порядок обліку касових операцій.
2. Охарактеризувати особливості будови рахунку 30 «Каса», як основного джерела узагальнення інформації про наявність і рух коштів у касі підприємства.
3. Сформулювати основні етапи документального оформлення касових операцій.
4. Визначити організацію обліку коштів на рахунках у банках. В чому полягають організаційні засади відкриття банками рахунків підприємств.
5. Розкрити методичні засади обліку дебіторської заборгованості. Яким чином визначається чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості. Сформулювати поняття резерву сумнівних боргів.

Рекомендовані літературні джерела

основні: 3; 7; 9; 14; 25; 31; 34; 37; 39-40; 42; додаткові: 5-8; 11-13.

ТЕМА 9. ОБЛІК ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Мета вивчення теми

Вивчення особливостей обліку фінансових інвестицій. Дослідження специфічних аспектів здійснення оцінки фінансових інвестицій.

Порядок вивчення теми:

- ознайомитися із визначенням терміну «фінансові інвестиції»;
- сфокусувати увагу на основних класифікаційних видах фінансових інвестицій. З'ясувати різницю між довгостроковими та поточними інвестиціями;
- вивчити основні положення первісної оцінки фінансових інвестицій;
- ознайомитися із порядком обліку фінансових інвестицій;
- дослідити питання оцінки фінансових інвестицій на дату балансу;
- з'ясувати порядок розкриття інформації про фінансові інвестиції у реєстрах бухгалтерського обліку та формах фінансової звітності.

Ключові терміни:

Фінансові інвестиції; довгострокові фінансові інвестиції; поточні фінансові інвестиції; еквіваленти грошових коштів; собівартість з урахуванням зменшення корисності; амортизована собівартість; вартість, визначена за методом участі в капіталі; ринкова вартість фінансової інвестиції; зменшення корисності; дисконт; премія.

Короткий виклад теоретичної частини

Фінансові інвестиції – це активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора. *Мета утримання фінансових інвестицій* підприємством полягає у: одержанні доходів у вигляді дивідендів або відсотків від їх володіння; набутті вигідних відносин з іншими підприємствами або контролю над їх діяльністю; одержанні майбутніх вигод від зростання вартості здійснених інвестицій.

Фінансові інвестиції поділяються на:

1) **довгострокові фінансові інвестиції** – це фінансові інвестиції на період більше одного року, а також усі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані у будь-який момент.

2) **поточні фінансові інвестиції** – це інвестиції на строк, що не перевищує один рік, які можуть бути вільно реалізовані у будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів).

3) **еквіваленти грошових коштів** – це короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

Довгострокові фінансові інвестиції обліковуються на рахунку 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», на якому узагальнюється інформація про наявність та рух довгострокових фінансових інвестицій у інші підприємства у вигляді цінних паперів, внесків до статутних фондів, облігацій державних і місцевих позик. *Поточні фінансові інвестиції* обліковуються на рахунку 35 «Поточні фінансові інвестиції», на якому фіксується наявність та рух поточних фінансових інвестицій і еквівалентів грошових коштів.

Фінансові інвестиції *первісно оцінюються та відображаються у бухгалтерському обліку за собівартістю*. Собівартість фінансової інвестиції складається з: ціни придбання; витрат, що безпосередньо пов'язані з придбанням (комісійна винагорода; мито; податки; збори; обов'язкові платежі; інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням даної фінансової інвестиції). Придбання фінансових інвестицій може здійснюватися наступними шляхами: за грошові кошти; шляхом обміну на цінні папери власної емісії; шляхом обміну на інші активи. Приклади бухгалтерських проведення за операціями придбання фінансових інвестицій наведено у табл. 15.

Таблиця 15 – Відображення у бухгалтерському обліку операцій придбання фінансових інвестицій

Господарські операції	Дебет	Кредит
1	2	3
1. Відображено придбання частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю <i>шляхом перерахування грошових коштів</i>	141	311
2. Відображено придбання частки у статутному капіталі підприємства, яке не є пов'язаною стороною, <i>шляхом передачі довгострокового векселя</i>	143	162
3. Відображено придбання довгострокових інвестицій у торговця цінними паперами шляхом передачі поточних фінансових інвестицій	14	741
4. Списано балансову вартість переданих фінансових інвестицій	971	352

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Фінансові інвестиції: сутність та порядок класифікації.
2. Перелічити варіанти придбання фінансових інвестицій. Яким чином дані варіанти впливають на собівартість фінансової інвестиції.
3. Навести приклади бухгалтерських проведення з обліку операцій придбання фінансових інвестицій.
4. Назвати принципові відмінності між методами оцінки фінансових інвестицій на дату балансу.
5. Пояснити механізм розкриття інформації про фінансові інвестиції у регістрах бухгалтерського обліку.

Рекомендовані літературні джерела:

основні: 3; 7-8; 16; 24-25; 37; 40; 42; додаткові: 5; 7-8; 11.

ТЕМА 10. ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Мета вивчення теми

Дослідження існуючого порядку обліку власного капіталу та його складових.

Порядок вивчення теми:

- дослідити критерії визнання власного капіталу підприємства;
- ознайомитися із класифікаційними видами власного капіталу;
- вивчити послідовність дій із оцінки власного капіталу;
- з'ясувати механізм відображення операцій з капіталом у бухгалтерському обліку;
- визначити порядок облік нерозподіленого прибутку (непокритих збитків) та цільового фінансування.

Ключові терміни:

Власний капітал; неоплачений капітал; вилучений капітал; зареєстрований капітал; статутний капітал; пайовий капітал; додатково вкладений капітал; нерозподілений прибуток (непокритий збиток); резервний капітал; цільове фінансування і цільові надходження.

Короткий виклад теоретичної частини

Власний капітал – це сума власних коштів підприємства, що є результатом його діяльності чи отримана від власників або учасників підприємства у вигляді внесків, придбаних акцій, паїв тощо. Капітал втілює в собі *ту частину активів підприємства, яку без будь-яких умов та обмежень можна визнати власністю підприємства.*

Неоплачений капітал – це сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу.

Вилучений капітал – дорівнює фактичній собівартості акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його учасників.

Зареєстрований капітал – юридично оформлена, офіційно об'явлена і належним чином зареєстрована частина внесків власників до капіталу підприємства. У тому числі виділяють:

- **статутний капітал** – зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства;
- **пайовий капітал** – сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві для здійснення його господарської діяльності.

Додатково вкладений капітал – це сума внесків засновників понад зареєстровану частину. **Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)** – частина чистого прибутку, що не була розподілена між власниками.

Резервний капітал – сума резервів, створених, відповідно до чинного законодавства або установчих документів, за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства.

Оцінка елементів капіталу повинна дорівнювати оцінці тих активів, з якими вони пов'язані. Це базове правило оцінки елементів капіталу модифікується по окремих позиціях капіталу (табл.16).

Таблиця 16 – Правила оцінки елементів капіталу

Елементи капіталу	Оцінка
1	2
Оплачений (вкладений) капітал	Дорівнює оцінці вкладених в обмін на корпоративні права активів, за вирахуванням облікової вартості активів, витрачених на викуп корпоративних прав самим підприємством
У тому числі складові оплаченого капіталу:	
Статутний (пайовий) капітал	Дорівнює номінальній сумі зареєстрованого статутного (пайового) капіталу
Додатково вкладений капітал	Різниця між оцінкою вкладеного капіталу та номінальною вартістю статутного капіталу
Неоплачений капітал	Дорівнює вартості неоплаченого статутного капіталу
Вилучений капітал	Дорівнює собівартості викуплених самим товариством акцій (часток, паїв), тобто фактичній вартості їх придбання
Інший додатковий капітал	Дорівнює обліковій оцінці елементів, що з ним пов'язані
Резервний капітал	Розмір резервного капіталу передбачено статутом або законодавством
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Визначається наростаючим підсумком за весь період існування підприємства і дорівнює оцінці результату його діяльності за вирахуванням: <ul style="list-style-type: none"> суми оцінки всіх активів, що розподілялись між власниками (акціонерами, учасниками) як дохід від корпоративних прав (дивіденди та інші вилучення прибутку); сум, на які накладена заборона щодо розподілу між власниками

Перелічені аспекти оцінки елементів власного капіталу розглянемо на прикладі.

Приклад № 1. ВАТ «Еней» у 2010 р. було об'явлено додаткову емісію 100000 акцій. Перша емісія (100 000 акцій) розмішена за номіналом. Акції обох емісій випущені номіналом 1 грн. Засновники ВАТ «Еней» мають придбати 30 000 акцій другої емісії в обмін на облігації. Інші акціонери викупають акції за грошові кошти по ціні 1,5 грн. за акцію.

Результати розміщення емісії на 31.12.2010 р.:

Засновники викупили 30 000 акцій в обмін на облігації, ринкова вартість яких 32 000 грн. Здійснена підписка на 70 000 акцій за ціною 1,5 грн. та умовою внесення на момент підписки 30% вартості акцій. 50 000 акцій були сплачені повністю, за 20 000 акцій було сплачено 30% їх вартості.

Крім того, ВАТ «Еней» здійснило викуп 10 000 власних акцій по ціні 1,2 грн. через фінансового посередника, за послуги якого заплатило 5 000 грн.

Станом на 31.12.2010 р. оцінка елементів капіталу у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності повинна становити:

Статутний капітал = кількість випущених акцій x номінал = (100 000 шт. + 100 000 шт.) x 1грн. = 200 000 грн.

Додатково вкладений капітал (емісійний дохід) = різниця між ринковою вартістю облігацій та номінальною вартістю 30 000 акцій + (70 000 акцій x різницю між вартістю розміщення та номінальною вартістю акцій = (32 000 грн. – 30 000 грн.) + 70 000 x (1,5 грн. – 1 грн.) = 2 000 грн. + 35 000 грн. = 37 000 грн.

Неоплачений капітал = кількість акцій другої емісії, які оплачені частково, x вартість розміщення x (1 – процент оплати) = 20 000 акцій x 1,5 грн. x (1 – 0,3) = 21 000 грн.

Вилучений капітал = сума, сплачена акціонерам за викуп 10 000 акцій + вартість послуг фінансового посередника = 10 000 x 1,2 грн. + 5 000 грн. = 17 000 грн.

Оплачений капітал = сума грошових коштів, сплачених за акції першої емісії + оцінка облігацій + сума грошових коштів, сплачених за акції другої емісії – вартість активів, витрачених на викуп акцій першої емісії = 100 000 грн. + 32 000 грн. + (50 000 x 1,5 грн.) + (20 000 x 1,5 грн. x 0,3) – 17 000 = 199 000 грн.

Або оплачений капітал = статутний капітал + додатково вкладений капітал – неоплачений капітал – вилучений капітал = 200 000 грн. + 37 000 грн. – 21 000 грн. – 17 000 грн. = 199 000 грн.

Для обліку капіталу підприємства, створення різних резервів та отримання фінансування використовуються рахунки класу 4 Плану рахунків.

Для обліку нерозподіленого прибутку (непокритих збитків) у Плані рахунків призначений рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». До **цільового фінансування і цільових надходжень** відносяться засоби, виділені за цільовим призначенням в розпорядження підприємства на проведення відповідних заходів, не пов'язаних з формуванням власних оборотних коштів. Цільове фінансування і цільові надходження з державного бюджету регламентуються Законами України і відповідних урядових постанов і нормативних документів. Для ведення бухгалтерського обліку наявності і руху коштів цільового фінансування і цільових надходжень використовується балансовий рахунок 48 «Цільове фінансування і цільові надходження».

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Сформулювати відомі підходи до визначення власного капіталу.
2. Окреслити основні моменти порядку класифікації власного капіталу.
3. В чому полягає суть правил оцінки елементів капіталу.
4. Проаналізувати порядок відображення у бухгалтерському обліку операцій з капіталом.
5. Розкрити засади обліку нерозподіленого прибутку (непокритих збитків).
6. Навести характеристику обліку цільового фінансування.

Використані літературні джерела

основні: 2; 3; 7-8; 11; 19; 21; 25; 31; 35; 39-40; 41; 42; додаткові: 5; 7; 11-12.

ТЕМА 11. ОБЛІК ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Мета вивчення теми

Дослідження сутності, порядку визнання та класифікації зобов'язань. Набуття навичок здійснення оцінки поточних та довгострокових зобов'язань.

Порядок вивчення теми:

- визначити сутність категорії «зобов'язання»;
- проаналізувати умови визнання зобов'язань;
- вивчити рахунки, передбачені для накопичення інформації про зобов'язання підприємства;
- з'ясувати порядок відображення у бухгалтерських проведеннях зобов'язань;
- вивчити основні нормативні документи, що регламентують оцінку поточних зобов'язань;
- вивчити послідовність відображення в обліку кредиторської заборгованості за товари (роботи, послуги);
- з'ясувати особливості порядку обліку довгострокових зобов'язань.

Ключові терміни:

Зобов'язання; строк погашення зобов'язання; сума погашення; теперішня вартість; поточні зобов'язання; довгострокові зобов'язання; непередбачені зобов'язання; доходи майбутніх періодів.

Короткий виклад теоретичної частини

Зобов'язання – це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди.

Погашення зобов'язання може здійснюватися *шляхом*: сплати кредиторів грошових коштів; відвантаження готової продукції, товарів або надання послуг у рахунок одержаного авансу від покупця або у порядку заліку заборгованості; переведення зобов'язань у корпоративні права, які належать кредитору (елементи капіталу) тощо. **Строк погашення зобов'язання** – термін, протягом якого повинно бути погашено зобов'язання. З метою визнання, класифікації та оцінки у бухгалтерському обліку розрізняють: термін з моменту виникнення зобов'язання до моменту погашення; термін з дати складання фінансової звітності до дати погашення.

Приклад № 1. Визначення строку погашення зобов'язання. Підприємство отримало кредит у січні 2010 р. і повинно погасити його у грудні 2011 р. Строк з моменту виникнення зобов'язання до дати погашення – 1 рік 11 місяців, тобто це загальний термін дії кредитної угоди. Строк погашення такого зобов'язання з точки зору складання фінансової звітності за 2010 р. – 11 місяців.

Сума погашення – недисконтована сума грошових коштів або їх еквівалентів, яка (як очікується) буде сплачена для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства – номінальна сума боргу, в угодах часто називається основною частиною боргу.

Приклад № 2. Сума погашення.

1. Підприємство передало постачальнику за отриману від нього продукцію на суму 40 тис. грн. вексель на суму 50 тис. грн., який воно повинно погасити через 6 місяців. Сума погашення векселя буде 50 тис. грн.
2. Підприємство випустило облігації на загальну суму за номіналом 1 млн. грн. При цьому облігації було розміщено нижче номіналу (з дисконтом) на суму 960 тис. грн. Сума погашення дорівнюватиме номінальній вартості облігацій – 1 млн. грн.
3. Підприємство отримало банківську позику на суму 500 тис. грн. строком на 3 роки під 35% річних. Сума погашення зобов'язання за банківським кредитом дорівнюватиме в даному випадку основній сумі боргу без урахування відсотків, тобто становитиме 500 тис. грн. Зобов'язання за відсотками становитиме при цьому окремий вид зобов'язань, сума погашення яких визначатиметься шляхом постійного (щомісячного) нарахування за відповідні звітні періоди.

Для оцінки окремих видів зобов'язань використовується *концепція теперішньої вартості грошей*, тобто з урахуванням зміни вартості грошей у часі. Для оцінки зобов'язань, **теперішня вартість** – це дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка (як очікується) буде потрібна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства.

Приклад № 3. Теперішня вартість.

Теперішня вартість векселя, виданого на суму 50 000 грн., який буде погашено через 5 років, при рівні ринкової ставки по подібних запозиченнях 20%, становить 20 095 грн.

Теперішня вартість векселя = Сума зобов'язання до погашення \times Значення коефіцієнта теперішньої вартості при 20 % та періоді 5 років = $50\,000 \times 0,4019 = 20\,095$ грн.

Поточні зобов'язання – це зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу (до них відносяться: короткострокові кредити банків; поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями; короткострокові векселі видані; кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги; поточна заборгованість за розрахунками: з одержаних авансів, з бюджетом, з позабюджетних платежів, зі страхування, з оплати праці, з учасниками, з внутрішніх розрахунків; інші поточні зобов'язання).

Довгострокові зобов'язання – зобов'язання, які повинні бути погашені протягом більше як 12 місяців, або протягом періоду більшого, ніж один операційний цикл підприємства з дати балансу, якщо такий цикл становить більш як 12 місяців (до таких відносяться: довгострокові кредити банків; інші довгострокові фінансові зобов'язання; відстрочені податкові зобов'язання; інші довгострокові зобов'язання).

Забезпечення – не мають чітко визначеного строку та суми погашення на дату балансу. Оцінка забезпечень здійснюється на основі лише попередніх розрахунків. Період нарахування забезпечень як правило обмежується 12 місяцями – наприкінці року невикористані забезпечення коригуються шляхом донарахування.

Непередбачені зобов'язання – це: а) зобов'язання, що може виникнути внаслідок минулих подій та існування якого буде підтверджено лише тоді, коли відбудеться або не відбудеться одна чи більше невизначених майбутніх подій, над якими підприємство не має повного контролю; або б) теперішнє зобов'язання, що виникає внаслідок минулих подій, але не визнається, оскільки малоімовірно, що для врегулювання зобов'язання потрібно буде використати ресурси, які втілюють у собі економічні вигоди, або оскільки суму зобов'язання не можна достовірно визначити.

Приклад № 4. Непередбачені зобов'язання. Типовим прикладом є гарантійні зобов'язання, що надаються банку кредитору іншого підприємства. Якщо підприємство виявиться неспроможним сплатити кредит, підприємство-гарант повинно буде погасити його за власні кошти. Але поки ця майбутня подія (неплатоспроможність підприємства-позичальника) не сталася – підприємством-гарантом визнаються тільки відповідні непередбачені зобов'язання.

Як окремий вид зобов'язань розглядають **доходи майбутніх періодів** – це доходи, які отримані у звітному періоді, які підлягають включенню до доходів у майбутніх звітних періодах.

Для накопичення інформації про зобов'язання підприємства передбачені рахунки: класу 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань»; класу 5 «Довгострокові зобов'язання»; класу 6 «Поточні зобов'язання». Для відображення розрахунків із нарахованих відсотків у Плані рахунків також виділений субрахунок 684 «Розрахунки із нарахованих відсотків». Приклади бухгалтерських проведення за операціями з довгостроковими позиками наведені у табл.17.

Таблиця 17 – Відображення у бухгалтерському обліку операцій з довгостроковими позиками

Господарські операції	Дебет	Кредит
Отримано від банку довгострокові позики	311	501
Отримано відстрочку платежу за довгостроковим кредитом	501	503
З поточного рахунку банку погашено відстрочені довгострокові кредити	503	311
Нараховано відсотки банку за користування довгостроковим кредитом	951	684
З поточного рахунку сплачено відсотки банку	684	311

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Сформулювати визначення терміну «зобов'язання». В чому полягає порядок визнання та порядок групування на відповідні класифікаційні групи.
2. Розкрити зміст такого окремого виду зобов'язань як доходи майбутніх періодів.
3. Перелічити, рахунки яких класів передбачені для накопичення інформації про зобов'язання підприємства.
4. Оцінка поточних зобов'язань: порядок регламентування та приклади.
5. Яким чином здійснюється відображення в обліку кредиторської заборгованості за товари (роботи, послуги).
6. Охарактеризувати механізм обліку непередбачених зобов'язань.
7. Навести особливості порядку обліку довгострокових зобов'язань.
8. Розкрити зміст класифікації банківських кредитів.
9. Пояснити порядок відображення у бухгалтерському обліку операцій з довгостроковими позиками.

Використані літературні джерела

основні: 3; 7-8; 15; 25; 31; 33; 37-39; 41-42; додаткові: 5-8; 11-12.

ТЕМА 12. ОБЛІК ПРАЦІ, ЇЇ ОПЛАТИ ТА СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ПЕРСОНАЛУ

Мета вивчення теми

Аналіз змісту терміну «заробітна плата», її видів та форм. Вивчення організаційних аспектів синтетичного обліку праці та порядок обліку витрат на оплату праці.

Порядок вивчення теми:

- дослідити зміст поняття «заробітна плата»;
- вивчити види заробітної плати;
- проаналізувати перелік нарахувань та утримань із заробітної плати. З'ясувати відмінність між ними;
- дослідити характерні риси обов'язкових та здійснюваних з ініціативи підприємства утримань із заробітної плати;
- вивчити механізм обліку операцій із заробітною платою;
- дослідити перелік первинних документів та реєстрів бухгалтерського обліку з обліку операцій із заробітною платою.

Ключові терміни:

Заробітна плата; система оплати праці; фонд оплати праці; нарахування на заробітну плату; утримання із заробітної плати; база оподаткування (збору); витрати на оплату праці.

Короткий виклад теоретичної частини

Заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Загальна структура заробітної плати представлена в ст.2 Закону «Про оплату праці». На підставі даного Закону розроблена й прийнята Інструкція №5, що дає детальну розшифровку складу фонду оплати праці. Відповідно до норм зазначених документів фонд оплати праці підприємства складається з таких елементів:

- 1-ий – фонд *основної заробітної плати*;
- 2-ий – фонд *додаткової заробітної плати*;
- 3-ий – *інші заохочувальні і компенсаційні виплати*.

Мінімальна заробітна плата являє собою законодавчо встановлений розмір заробітної плати за простій, некваліфіковану працю, нижче якого не може вироблятися оплата за виконану працівником місячну, погодинну норму праці (обсяг робіт).

З процесом нарахування й виплати заробітної плати пов'язана необхідність нарахування відповідних сум, які підприємство розраховує

виходячи із суми витрат та оплати праці й самостійно перераховує в соціальні фонди (так звані **нарахування на заробітну плату**), а також відрахуванні, які утримуються підприємствами із заробітної плати кожного працівника й перераховуються в бюджет і соціальні фонди (так звані **утримання із заробітної плати**). Утримання із заробітної плати відрізняються від нарахувань тим, що джерелом виплати є доходи кожного працівника. Законодавством передбачені такі нарахування та утримання:

– *нарахування* (розраховуються виходячи з суми витрат на оплату праці): єдиний соціальний внесок, що нараховується;

– *утримання із заробітної плати* (утримуються із заробітної плати кожного працівника) (обов’язкові) податок з доходів фізичних осіб та єдиний соціальний внесок, що утримується з доходу.

Синтетичний облік розрахунків по оплаті праці ведеться на двох субрахунках рахунка 66 «Розрахунки по оплаті праці». Приклади типових бухгалтерських проведення з обліку заробітної плати наведені у табл. 18.

Таблиця 18 – Приклади бухгалтерських проведення за операціями із заробітною платою

Господарські операції	Дебет	Кредит
Нараховано заробітну плату	23	661
Відображено нарахування єдиного соціального внеску до Пенсійного фонду	23	656
Утримано єдиного соціального внеску до Пенсійного фонду	661	657
Видано заробітну плату	661	301

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Дати визначення термінам «заробітна плата», «мінімальна заробітна плата», «система оплати праці» та «тарифна система оплати праці».
2. Перелічити види нарахувань та утримань із заробітної плати.
3. Навести рахунки бухгалтерського обліку, що призначені для відображення нарахувань та утримань із заробітної плати.
4. Окреслити особливості синтетичного обліку праці та його оплати на підприємствах.

Використані літературні джерела

основні: 1; 3-7; 14-15; 20; 25; 31-33; 37-39; 42; 44-45; додаткові: 3; 6-8; 12-13.

ТЕМА 13. ОБЛІК ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мета вивчення теми

Висвітлення організаційних аспектів та принципів визнання, класифікації та обліку витрат діяльності.

Порядок вивчення теми:

- вивчити зміст категорій «витрати» та «затрати»;
- дослідити умови визнання витрат;
- ознайомитися із класифікаційними ознаками групування витрат діяльності підприємства;
- вивчити порядок класифікації витрат за економічними елементами;
- розглянути рахунки бухгалтерського обліку, призначені для відображення елементів витрат;
- з'ясувати необхідність застосування групування витрат за статтями калькуляції;
- розкрити механізм розподілу змінних та постійних загальновиробничих витрат;
- вивчити порядок відображення на рахунках бухгалтерського обліку розподілу загальновиробничих витрат;
- сфокусувати увагу на витратах від інвестиційної, фінансової діяльності.

Ключові терміни:

Витрати; затрати; прямі витрати; витрати за економічними елементами; витрати за статтями калькуляції; загальновиробничі витрати; звіт про фінансові результати.

Короткий виклад теоретичної частини

Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок цього вилучення або розподілення власниками).

Термін **«затрати»** означає процес використання речовин та сил природи у процесі конкретного виду операційної (або неопераційної) діяльності та пов'язаний з виготовленням конкретного виду виробу (конкретного виду наданої послуги, або виконаної роботи). Таким чином термін «витрати» та термін «затрати» нетотожні.

Загальновиробничі витрати діляться на: постійні загальновиробничі витрати; змінні загальновиробничі витрати. Облік загальновиробничих витрат здійснюється на рахунку 91 «Загальновиробничі витрати», який призначено для обліку виробничих накладних витрат на організацію виробництва, управлінні підрозділами основного і допоміжного виробництва та витрат на утримання та

експлуатацію машин та устаткування. Змінні та постійні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат (вид продукції, робіт, послуг) із використанням бази розподілу. Базою для розподілу загальновиробничих витрат можуть бути: години праці; заробітна плата; обсяг діяльності; прямі витрати. Під час розподілу загальновиробничих витрат необхідно враховувати фактичний рівень потужності діяльності підприємства у співставленні його з нормальним. **Нормальна потужність** – очікуваний середній обсяг діяльності, що може бути досягнутий за умов звичайної діяльності підприємства протягом кількох років або операційних циклів з урахуванням запланованого обслуговування виробництва.

На початок звітної періоду підприємство має визначити у обліковій політиці обраний підхід до розподілу загальновиробничих витрат, тобто: визначити показники нормальної потужності; обрати базу розподілу; визначити величину постійних загальновиробничих витрат на наступний рік; визнавати планову норму розподілу загальновиробничих витрат. остання визначається за наступною формулою:

$$\text{Планова норма} = \frac{\text{Оціночна величина постійних загальновиробничих витрат}}{\text{Оціночна величина бази розподілу}} \quad (12)$$

Приклад № 1. Розподіл загальновиробничих витрат.

База розподілу – машино-години нормативної потужності:

- за планом 14 000, а за фактом 12 000;
- загальновиробничі витрати за планом 15 000 грн., з них: змінні 9500 грн. і постійні 5 500 грн;
- фактичні загальновиробничі витрати за звітний період склали 12980 грн., у тому числі: змінні – 9 200 грн і постійні 4 400 грн.

1. З початку визначимо величину загальновиробничих витрат за планом, які припадають на одиницю бази розподілу. На одну машино-годину окремо за змінними і постійними витратами:

$$\text{Змінні} = \frac{9500}{14000} = 0,67 \text{ грн.}$$

$$\text{Постійні} = \frac{5500}{14000} = 0,39 \text{ грн.}$$

2. Далі визначимо суму загальновиробничих витрат, постійних розподілених і постійних нерозподілених:

$$\text{Постійні розподілені} = 12\,000 \times 0,39 = 4\,200 \text{ грн.}$$

$$\text{Постійні нерозподілені} = 4\,400 - 4\,200 = 200 \text{ грн.}$$

Відображення операцій з розподілу загальновиробничих витрат на рахунках бухгалтерського обліку наведено у табл. 19.

Таблиця 19 – Порядок відображення на рахунках бухгалтерського обліку розподілу загальновиробничих витрат

Господарські операції	Дебет	Кредит
1	2	3
Нараховано знос основних засобів інших необоротних матеріальних та нематеріальних активів	91	13
Списано виробничі запаси на ремонт основних засобів загальновиробничого призначення	91	20
Нараховано орендну плату із операційної оренди	91	685
Виконано роботи з ремонту основних засобів сторонньою організацією	91	631
Нараховано заробітну плату апарату управління цехів, робітникам загальновиробничого персоналу	91	661
Нараховані внески на соціальні заходи	91	65
Списано на виробництво змінні та постійні розподілені загальновиробничі витрати (13 400 грн.)	23	91
Списано на собівартість реалізованої продукції нерозподілені постійні загальновиробничі витрати (200 грн.).	90	91

Витрати операційної діяльності поділяються на такі, що безпосередньо пов'язані з виготовленням продукції, наданням послуг чи виконанням робіт (ці витрати включаються до *собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг)*), і витрати, що пов'язані з організацією, управлінням, обслуговуванням і забезпеченням основної діяльності (дані витрати обліковуються відокремлено (це: адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати)).

Виробнича собівартість продукції (робіт, послуг) – основна складова собівартості реалізованої продукції, яка формується протягом звітного періоду на рахунку 23 «Виробництво».

Для накопичення інформації про витрати підприємства Планом рахунків передбачені окремі класи рахунків: рахунки 8-го класу «Витрати за елементами» і рахунки 9-го класу «Витрати діяльності».

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Пояснити, в чому полягає тотожність або відмінність категорій «витрати» та «затрати».
2. Перелічити існуючі вимоги до визнання витрат діяльності підприємства.
3. Назвати основні класифікаційні ознаки групування витрат.
4. Навести визначення терміну «елемент витрат».
5. Розкрити зміст прийнятої класифікації витрат за економічними елементами та рахунки бухгалтерського обліку для їх обліковування.
6. Пояснити необхідність застосування групування витрат за статтями калькуляції та порядок їх обліку.
7. Охарактеризувати порядок розкриття інформації про витрати в облікових регістрах і фінансовій звітності.

Рекомендовані літературні джерела

основні: 2-4; 7-9; 17-18; 24-25; 31-32; 37; 40; 42-43; додаткові: 4-5; 8; 12-13.

ТЕМА 14. ОБЛІК ДОХОДІВ І ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Мета вивчення теми

Вивчення сутності, умов визнання доходів підприємства, а також його класифікаційних груп. Дослідження порядку обліку доходів. Визначення послідовності формування фінансового результату та його обліку.

Порядок вивчення теми:

- розкрити сутність терміну «доходи»;
- перелічити класифікаційні групи доходів згідно П(С)БО № 15 та умови їх визнання;
- сфокусувати увагу на принципах визнання доходів підприємства;
- вивчити перелік операцій, що не визнаються доходами підприємства;
- визначити класифікацію рахунків доходів у Плані рахунків;
- з'ясувати принципові відмінності обліку та визнання доходів від надання послуг;
- розкрити основні засади здійснення обліку фінансових результатів. Дослідити порядок будови рахунку 79 «Фінансові результати».

Ключові терміни:

Доходи; дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); дохід від надання послуг; фінансові доходи (доходи від використання активів іншими сторонами); доходи за операціями з цільового фінансування; оцінка ступеню завершеності операції із надання послуг; фінансовий результат діяльності підприємства.

Короткий виклад теоретичної частини

Доходи – представляють собою збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які приводять до зростання власного капіталу.

Дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу, за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена. Визнані доходи поточного періоду класифікуються в бухгалтерському обліку за наступними чотирма групами:

I. Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)

II. Дохід від надання послуг

III. Фінансові доходи (доходи від використання активів іншими сторонами).

IV. Доходи за операціями з цільового фінансування.

У бухгалтерському обліку для обліку доходів Планом рахунків передбачено 7 клас рахунків «Доходи і результати діяльності». 7 клас рахунків можна вважати тимчасовим, оскільки він закривається в кінці кожного звітного періоду. Для обліку *доходу від реалізації продукції* (товарів, робіт, послуг) передбачено застосування рахунку 70 «Доходи від реалізації». Приклади

бухгалтерських проведення з обліку доходу від реалізації продукції (товарів) наведено у табл. 20.

Таблиця 20 – Відображення в обліку доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів)

Господарські операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	2	3	4
<i>Реалізація готової продукції (перша подія – відвантаження продукції)</i>			
1. Відвантажено готову продукцію покупцю	361	701	1 200
2. Відображення в обліку ПДВ	701	641	200
3. Відображення собівартості реалізації	901	26	1 000
<i>Реалізація готової продукції (перша подія – отримання попередньої оплати)</i>			
4. Отримання попередньої оплати на поточний рахунок	311	681	1 200
5. Відображення в обліку ПДВ	643	641	200
6. Відвантаження попередньо оплаченої продукції	681	701	1 200
7. Відображення в обліку ПДВ	701	643	200
8. Списання собівартості готової продукції	901	26	1 000

Для обліку доходів від реалізації робіт та послуг використовується рахунок 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг». Порядок оцінки ступеню завершеності операції із надання послуг проводиться одним з трьох варіантів:

1-ий варіант: вивчення виконаних робіт;

2-ий варіант: визначення питомої ваги обсягу послуг, наданих на визначену дату, у загальному обсязі послуг, що повинні бути надані:

$$\% \text{виконання} = \frac{\text{Обсяг послуг, наданих на певну дату}}{\text{Загальний обсяг послуг, які мають бути надані}} \times 100 \quad (13)$$

Приклад № 1. Юридична фірма уклала договір на абонентське консультаційне обслуговування на три місяці. Вартість послуги – 1,20 грн. (у тому числі 0,20 грн. ПДВ) за одну хвилину консультації. За рік було передбачено 10 годин консультацій, тобто 600 хвилин. Загальна вартість послуги склала 720 грн., у тому числі ПДВ 120 грн. (1,20 x 600).

Припустимо, що абонентом було використано: у 1-му місяці – 300 хвилин (5 годин) консультацій; у 2-му місяці – 180 хвилин (3 години) консультацій; у 3-му місяці – 120 хвилин (2 години) консультацій. Визначимо питому вагу обсягу послуг, наданих на визначену дату, у загальному обсязі послуг, що повинні бути надані:

$$\begin{aligned} \text{1-й місяць} &= \frac{300 \text{ хвилин}}{600 \text{ хвилин}} \times 100 = 50\% ; \\ \text{2-й місяць} &= \frac{180 \text{ хвилин}}{600 \text{ хвилин}} \times 100 = 30\% ; \end{aligned}$$

$$3\text{-й місяць} = \frac{120 \text{ хвилин}}{600 \text{ хвилин}} \times 100 = 20\%.$$

Виходячи зі ступеня завершеності наданих послуг визначимо дохід:

$$\text{– на кінець 1-го місяця} = \frac{720 \times 50}{100} = 360 \text{ грн. (у тому числі ПДВ 60 грн.);}$$

$$\text{– на кінець 2-го місяця} = \frac{720 \times 30}{100} = 216 \text{ грн. (у тому числі ПДВ 36 грн.);}$$

$$\text{– на кінець 3-го місяця} = \frac{720 \times 20}{100} = 144 \text{ грн. (у тому числі ПДВ 24 грн.).}$$

На рахунках бухгалтерського обліку операцій із визнання доходу від надання послуг матиме наступне відображення (табл. 21).

Таблиця 21 – Відображення в обліку операцій із визнання доходу від надання послуг методом визначення питомої ваги обсягу послуг

Господарські операції	Дебет	Кредит	Сума
<i>1-й місяць:</i>			
1. Надійшла передплата за консультаційні послуги	311	681	720
2. Відображено податкові зобов'язання з ПДВ	643	641	120
3. Визнано дохід від надання консультаційних послуг (підписаний проміжний акт)	361	703	360
4. Списано податкові зобов'язання з ПДВ	703	643	60
5. Проведено залік заборгованостей	681	361	360
6. Списано собівартість наданих консультаційних послуг	903	23	200
<i>2-й місяць:</i>			
7. Визнаний дохід від надання консультаційних послуг (підписаний проміжний акт)	361	703	216
8. Списано податкові зобов'язання з ПДВ	703	643	36
9. Проведено залік заборгованостей	681	361	216
10. Списано собівартість наданих консультаційних послуг	903	23	90
<i>3-й місяць:</i>			
11. Визнано дохід від надання консультаційних послуг (підписаний проміжний акт)	361	703	144
12. Списані податкові зобов'язання з ПДВ	703	643	24
13. Проведено залік заборгованостей	681	361	144
14. Списано собівартість наданих консультаційних послуг	903	23	70

3-ий варіант: визначення питомої ваги витрат, які несе підприємство у зв'язку з наданням послуг, у загальній очікуваній сумі таких витрат:

$$\% \text{ виконання} = \frac{\text{Витрати, понесені на певну дату}}{\text{Загальна сума попередньо оцінених витрат}} \times 100 \quad (14)$$

Даний метод визначення доходу від надання послуг на визначену дату доцільно застосовувати при наданні таких видів послуг, за якими:

- можна найбільш імовірно визначити загальну суму очікуваних витрат, що понесе підприємство у зв'язку з наданням послуги;
- сума понесених витрат у зв'язку з наданням послуг знаходиться в прямо пропорційній залежності від обсягу наданих послуг.

Приклад № 2. Підприємство «Квітка» уклало договір з підприємством «Фортуна» угоду про надання послуг з капітального ремонту промислового устаткування, вартість якого складає 6 000 грн. (у тому числі ПДВ 1 000 грн.). Очікувана сума витрат – 3 000 грн. Термін виконання угоди – 3 місяці. Згідно із вимогами угоди оплата за капітальний ремонт промислового устаткування здійснюється наступним чином: у перших числах першого місяця – 1 200 грн.; у перших числах другого місяця – 2 400 грн.; після закінчення капітального ремонту – 2 400 грн.

Після закінчення першого місяця сума фактичних витрат склала 750 грн., у другому – 1200 грн., у третьому – 1 050 грн.

Визначимо ступінь завершеності робіт у підприємства «Квітка»:

$$1) \text{ Питома вага фактичних витрат за 1-й місяць} = \frac{750}{3000} \times 100 = 25\% ,$$

$$\text{а дохід на кінець місяця виходячи з питомої ваги витрат дорівнюватиме:} \\ \frac{6000}{100} \times 25 = 1500 \text{ грн. (у тому числі ПДВ 250 грн.).}$$

$$2) \text{ Питома вага фактичних витрат за 2-й місяць} = \frac{1200}{3000} \times 100 = 40\% ,$$

а дохід на кінець місяця виходячи з питомої ваги витрат дорівнюватиме:

$$\frac{6000}{100} \times 40 = 2400 \text{ грн. (у тому числі ПДВ 400 грн.).}$$

$$2) \text{ Питома вага фактичних витрат за 3-й місяць} = \frac{1500}{3000} \times 100 = 35\% .$$

$$\text{а дохід на кінець місяця виходячи з питомої ваги витрат дорівнюватиме:} \\ \frac{6000}{100} \times 35 = 2100 \text{ грн. (у тому числі ПДВ 350 грн.).}$$

На рахунках бухгалтерського обліку операцій із визнання доходу від надання послуг матиме наступне відображення (табл. 22).

Якщо дохід (виручка) від надання послуг не може бути імовірно визначено, то (згідно п. 13 П(С)БО № 15) він відображається в бухгалтерському обліку в розмірі визначених витрат, що підлягають відшкодуванню.

Кожне підприємство виходячи зі специфіки наданих послуг з метою визнання доходу, зв'язаного з наданням послуг на дату балансу самостійно встановлює метод визначення ступеня завершеності послуг, дохід від виконання і надання яких визнається по ступені завершеності. Обрані підприємством методи повинні бути визначені в його обліковій політиці.

Фінансовий результат діяльності підприємства за поточний звітний період (місяць, квартал або рік) визначається на рахунку 79 «Фінансові результати» після закриття рахунків доходів та витрат.

Таблиця 22 – Відображення в обліку операцій із визнання доходу від надання послуг методом визначення питомої ваги витрат

Господарські операції	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
<i>1-й місяць:</i>			
1. Надійшов аванс від замовника	311	681	1200
2. Відображено податкові зобов'язання з ПДВ	643	641	200
3. Визнано дохід від надання послуг із капітального ремонту промислового обладнання	361	703	1500
4. Списано податкові зобов'язання з ПДВ	703	643	200
5. Відображено податкові зобов'язання з ПДВ	703	641	50
6. Здійснено залік заборгованостей	681	361	1200
7. Списано собівартість наданих послуг	903	23	750
<i>2-й місяць:</i>			
8. Надійшов аванс від замовника	311	681	2400
9. Відображено податкові зобов'язання з ПДВ	643	641	400
10. Визнано дохід від надання послуг із капітального ремонту промислового обладнання (підписано проміжний акт)	361	703	2400
11. Списано податкові зобов'язання з ПДВ	703	643	400
12. Здійснено залік заборгованостей	681	361	2400
13. Списано собівартість наданих послуг	903	23	1200
<i>3-й місяць:</i>			
14. Визнано дохід від надання послуг із капітального ремонту промислового обладнання (підписано проміжний акт)	361	703	2100
15. Відображено податкові зобов'язання з ПДВ	703	641	350
16. Здійснено остаточний розрахунок за надані послуги по капітальному ремонту промислового устаткування	311	361	2400
17. Списано собівартість наданих послуг	903	23	1050

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань:

1. Навести визначення категорії «доходи».
2. Розкрити ознаки класифікації доходів. Пояснити принципові аспекти визнання різних видів доходів.
3. В чому полягає порядок бухгалтерського обліку доходів.
4. Пояснити послідовність визначення кінцевого фінансового результату та порядок їх обліку.

Рекомендовані літературні джерела:

основні: 1; 3; 7-9; 17-18; 24-25; 31; 38-40; 42; додаткові: 5-8; 11-13.

ТЕМА 15. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ

Мета вивчення теми

Розкриття призначення, порядку заповнення та ведення форм фінансової звітності підприємствами України.

Порядок вивчення теми:

- вивчити зміст категорій «бухгалтерська звітність», «фінансова звітність», «податкова звітність», «статистична звітність» та «спеціальна звітність»;
- визначити перелік класифікаційних ознак групування фінансової звітності підприємств;
- проаналізувати послідовність етапів процесу підготовки й складання фінансової звітності;
- проаналізувати звітні періоди складання фінансової звітності підприємства;
- з'ясувати строки надання фінансової звітності ;
- ознайомитися із переліком організаційно-правових форм і видів діяльності підприємств, які повинні оприлюднювати річну фінансову звітність;
- вивчити основні розділи та порядок їх заповнення форм №2-5 фінансової звітності підприємств України.

Ключові терміни:

Бухгалтерська звітність; фінансова звітність; податкова звітність; зведена звітність; консолідована звітність; користувачі фінансової звітності; Звіт про фінансові результати (форма №2); Звіт про рух грошових коштів (форма №3); Звіт про власний капітал (форма №4); Примітки до річної фінансової звітності (форма №5).

Короткий виклад теоретичної частини

Бухгалтерська звітність – звітність, яка складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів.

Фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, яка містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності й рух грошових коштів підприємства за звітний період.

Податкова звітність – бухгалтерська звітність, яка складається на підставі даних податкового обліку для розрахунків податків.

Статистична звітність – звітність, яка складається на підставі даних бухгалтерського обліку для визначення макроекономічних показників.

Спеціальна й інші види звітності включає внутрішньовідомчу звітність, звітність для органів соціального забезпечення та ін., яка складається на підставі бухгалтерських даних.

У відповідності ст. 14 Закону «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», *фінансова звітність підприємств не становить комерційної таємниці*.

Звітним періодом для складання фінансової звітності в Україні виступає календарний рік. Проміжна (місячна, квартальна) фінансова звітність, яка охоплює певний період, складається наростаючим підсумком з початку звітного періоду.

Звіт про фінансові результати (форма № 2) – це звіт про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства. Складається наростаючим підсумком з початку звітного року та подається у складі річної та квартальної звітності. *Метою складання Звіту про фінансові результати є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності підприємства за звітний період.*

Звіт про рух грошових коштів (форма № 3) – це звіт, який відображає надходження й витрати грошових коштів в результаті діяльності підприємства у звітному періоді. Звіт про рух грошових коштів надає додаткову інформацію щодо змін, що сталися у балансі, а також відносно того, наскільки суттєвими є статті доходів і витрат, що були отримані та сплачені грошовими коштами. Форма № 3 розглядає вплив діяльності підприємства на грошові потоки у розрізі видів діяльності: операційної, інвестиційної та фінансової.

Приклади впливу руху грошових коштів на надходження або витрати грошових коштів від різних видів діяльності наведено у табл. 23.

Звіт про власний капітал (форма № 4) – звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду. *Метою складання Звіту про власний капітал є розкриття інформації про зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.* У Звіті про власний капітал відображаються джерела поповнення власного капіталу, а також операції, внаслідок яких власний капітал був зменшений. Окрім того, Звіт дозволяє простежити внутрішній рух власного капіталу, наприклад, зміну, зумовлену розподілом прибутку підприємства.

Примітки до річної фінансової звітності (форма №5) виступають складовою частиною річної фінансової звітності. Примітки мають виключно важливу роль для користувачів фінансової звітності оскільки вони *деталізують, інтерпретують та роз'яснюють інформацію щодо фінансово-майнового стану підприємства, поточних результатів його діяльності, яка наводиться у річному звіті, розкривають найважливіші моменти щодо облікової політики, яка застосовувалась підприємством у звітному році.*

Таблиця 23 – Рух грошових коштів за видами діяльності підприємства

Надходження грошових коштів	Витрати грошових коштів
1	2
<i>Операційна діяльність:</i>	
1) Надходження грошових коштів від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1. Придбання за грошові кошти товарів, сировини, матеріалів та послуг
2) Надходження грошових коштів у вигляді доходів від авторських прав, роялті, комісійних	2. Грошові виплати працівникам
3) Будь які інші грошові надходження, що не пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю підприємства	3. Перерахування грошових коштів на сплату податку на прибуток (якщо він не ототожнюється з фінансовою / інвестиційною діяльністю), інших податків та обов'язкових зборів та платежів
<i>Фінансова діяльність:</i>	
1) Грошові надходження від продажу акцій або часток у власному капіталі	1. Сплата грошових коштів у результаті викупу власних акцій або часток у капіталі
2) Надходження грошових коштів у результаті випуску інструментів власного боргу (векселів, облігацій)	2. Сплата грошових коштів у результаті погашення інструментів власного боргу (векселів, облігацій)
3) Отримання грошових позик	3. Погашення позик грошовими коштами
<i>Інвестиційна діяльність:</i>	
1) Реалізація основних засобів та інших необоротних активів за грошові кошти	1. Придбання основних засобів та інших необоротних активів за грошові кошти
2) Продаж акцій, корпоративних прав або боргових інструментів інших підприємств за грошові кошти	2. Придбання часток в статутному капіталі інших підприємств або їх боргових інструментів за грошові кошти
3) Повернення грошових авансів та позик, якщо кредитування не є основною діяльністю підприємства	3. Надання грошових авансів та позик, якщо кредитування не є основною діяльністю підприємства

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Навести визначення основних видів звітності.
2. Розкрити зміст видів фінансової звітності згідно із класифікаційними ознаками їх групування.
3. Перелічити основні етапи процесу підготовки й складання фінансової звітності.
4. Пояснити існуючі звітні періоди складання та строки надання фінансової звітності підприємства.
5. Чим, на Вашу думку, зумовлено існування переліку організаційно-правових форм і видів діяльності підприємств, які повинні оприлюднювати річну фінансову звітність.
6. Охарактеризувати структуру та специфічні аспекти заповнення форми №2 «Звіт про фінансові результати».
7. Які підприємства повинні заповнювати III Розділ «Розрахунок показників прибутковості акцій» форми №2.
8. Навести пояснення необхідності застосування прямого та непрямого методів складання форми №3 «Звіт про рух грошових коштів».
9. Що виступає метою складання форми №4 «Звіт про власний капітал».
10. Дати характеристику основним аспектам ведення форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності».
11. Розкрити зміст процедур виправлення помилок та внесення змін у фінансовій звітності.

Використані літературні джерела

основні: 1; 3; 7-11; 19; 25; 30-31; 35-36; 42; додаткові: 5-8; 11-14.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ Й ПОЯСНЕННЯ ДО ВИКОНАННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОГО ЗАВДАННЯ (РГЗ)

Розрахунково-графічне завдання (РГЗ) є самостійною письмовою роботою. Мета виконання РГЗ з дисципліни «Бухгалтерський облік» полягає в розширенні і поглибленні знань з даної дисципліни, розвитку навичок обліку окремих видів господарських операцій підприємства, опануванні уміннями аргументувати власну точку зору, проводити розрахунки, узагальнювати, систематизувати й аналізувати фінансові та економічні показники тощо.

РГЗ складається з теоретичної і розрахункової частини.

У *теоретичній частині* роботи необхідно дати розгорнуту відповідь на запропоноване теоретичне питання. Тематика теоретичної частини обирається згідно із даними, які наведені у табл. 24. Вибір теоретичного питання здійснюється згідно з порядковим номером студента за списком групи.

Практична частина РГЗ пов'язана із вирішенням ряду окремих завдань, що відповідають темам дисципліни. Вибір варіанту практичної частини здійснюється згідно з порядковим номером студента за списком групи.

Завдання 1 практичної частини РГЗ

Використовуючи наведені в табл. 25 дані про господарські засоби заповнити форму фінансової звітності №1 «Баланс», графу «На початок звітного періоду» (Додаток 2).

Завдання 2 практичної частини РГЗ

Виходячи з даних таблиці 26:

2.1. Скласти бухгалтерські проведення (зазначення кореспондуючих рахунків та суми операції) відповідно до наведеного переліку господарських операцій.

2.2. Визначити характер змін балансу підприємства та вказати його тип.

2.3. Заповнити форму фінансової звітності №1 «Баланс», графу «На кінець звітного періоду».

Результати виконання п.п. 2.1 та 2.2 можна представити у вигляді таблиці наступного змісту (див. нижче).

Завдання 3 практичної частини РГЗ

Грунтуючись на попередніх завданнях здійснити наступні кроки:

- відкрити рахунки бухгалтерського обліку (Т-рахунки);
- відобразити на даних господарські операції (згідно із переліком, наведеним у таблиці завдання 2) подвійним записом;
- підрахувати обороти за рахунками бухгалтерського обліку, залишки на кінець звітного періоду.

Результати виконання зазначених кроків можна представити наступним чином (див. нижче).

Дебет	301	Кредит
Сн = 0		
51		
ОБ д = 51		ОБ к = 0
Ск = 51		

Завдання 4 практичної частини РГЗ

Завершуючим етапом РГЗ виступає завдання із складання простої оборотної відомості за даними рахунків синтетичного обліку. Дану оборотну відомість необхідно представити за нижче наведеною формою (див. нижче).

Таблиця – Оборотна відомість за даними рахунків синтетичного обліку
(приклад)

№ рахунку	Залишки на початок звітного періоду		Обороти за синтетичними рахунками		Залишки на кінець звітного періоду	
	С _{ДТ}	С _{КТ}	О _{ДТ}	О _{КТ}	С _{ДТ}	С _{КТ}
301	0		51	0	51	

де: С_{ДТ} – сальдо дебетове; С_{КТ} – сальдо кредитове; О_{ДТ} – оборот за дебетом; О_{КТ} – оборот за кредитом.

Таблиця 24 – Завдання для виконання теоретичної частини РГЗ

№ вар-та	Відповідне теоретичне питання
1	2
1	Роль бухгалтерського обліку в управлінні підприємством
2	Основні вимоги, що ставляться до обліку. Перелік вимірників, що застосовуються в обліку
3	Сутність предмету бухгалтерського обліку. Об'єкти бухгалтерського обліку
4	Перелік принципів ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні
5	Основні відмінності різних форм бухгалтерського обліку
6	Порядок організації бухгалтерського обліку на підприємстві
7	Класифікація та характеристика господарських засобів підприємства
8	Характеристика та зміст джерел утворення власних та залучених коштів
9	Визначення методу бухгалтерського обліку його основних елементів та їх взаємозв'язку
10	Значення бухгалтерського балансу в забезпеченні інформації для управління і контролю
11	Характеристика діючої в Україні форми, структури і змісту балансу
12	Перелік та характеристика типів господарських операцій залежно від їх впливу на статті балансу
13	Сутність, класифікація та будова рахунків бухгалтерського обліку
14	Необхідність застосування в бухгалтерському обліку та значення подвійного запису
15	Взаємозв'язок синтетичних і аналітичних рахунків бухгалтерського обліку
16	Документація й інвентаризація як елементи методу бухгалтерського обліку
17	Помилки в бухгалтерських записах, способи їх виявлення і виправлення
18	Організаційні засади обліку грошових коштів підприємства
19	Порядок обліку наявності, стану і руху основних засобів
20	Облік нематеріальних активів підприємства
21	Організація обліку розрахунків з оплати праці
22	Порядок обліку фінансових результатів діяльності підприємства
23	Облік діяльності малих підприємств
24	Облік витрат підприємства
25	Організаційні засади обліку готової продукції та процесу реалізації
26	Сутність, необхідність функціонування та історія розвитку управлінського обліку
27	Сучасні моделі управлінського обліку
28	Внутрішньогосподарський облік діяльності центрів відповідальності на підприємствах
29	Організація обліку та звітності, розрахунків із бюджетом із податку на додану вартість, із податку на прибуток, із прибуткового податку, з інших податків і платежів
30	Основні напрями реформування податкового обліку, запроваджені Податковим кодексом України

Таблиця 25 – Вихідні дані до РГЗ

Найменування господарських засобів або їх джерел, тис. грн.	Номер варіанту								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Будівля гуртожитку	320	300	300	310	300	315	300	312	340
2. Паливо	2	2	2,2	2,2	2	2	2,2	2,2	2
3. Заборгованість постачальника	15	15	10	12	11	13	15	21	20
4. Заборгованість до бюджету із платежів	15	16	18	15	18	16	17	15	15
5. Статутний капітал	700	660	628	673	637	639	703	728	722
6. Короткостроковий кредит банку	150	100	120	100	120	120	110	110	100
7. Заборгованість підзвітної особи	0,5	1	0,8	0,8	1	1	0,8	0,8	1
8. Незавершене виробництво	100	80	80	90	100	85	75	95	100
9. Віконні блоки	3	3	3	3	3	3	3	3	3
10. Нематеріальні активи	11	10	11	12	15	11	12	10	10
11. Додатковий капітал	11	13	15	15	12	11	18	13	15
12. Готова продукція	45,5	50	40	42	43	51	82	55	45
13. Заборгованість із заробітної плати	60	61	62	54	58	59	57	45	65
14. Металеві листи	2	3	5	1	8	4	5	6	4
15. Комп'ютери	12	15	18	20	14	16	20	22	20
16. Прибуток	60	50	45	50	60	55	50	55	50
17. Поточний рахунок	100	56	50	43	56	57	51	50	55
18. Сварочний апарат	50	55	50	54	57	52	50	53	50
19. Будівля цеху	350	320	330	330	310	300	354	350	330
20. Заборгованість підприємству «Водозбут» за воду	15	10	12	13	15	10	15	14	13

Таблиця 26 – Перелік господарських операцій підприємства

Зміст господарської операції, тис. грн.	Номер варіанту				
	1 – 2	3 – 4	5 – 6	7 – 8	9
1. На склад передано готову продукцію	50	60	80	55	65
2. Нараховано заробітну плату працівникам основного виробництва	35	37	32	36	33
3. Перераховано з поточного рахунку в касу на виплату заробітної плати	55	52	53	54	51
4. Поступили матеріали від постачальника по факту оплати	22	23	24	21	25
5. Отримано передоплата за продукцію підприємства	10	13	15	11	12
6. Погашено заборгованість підприємству «Водозбут»	2	3	5	6	4
7. Відпущено зі складу матеріали у виробництво	7	5	10	9	5
8. Зараховано на поточний рахунок позику банку	50	65	55	45	60
9. Виплачено з каси заробітну плату	42	50	45	50	48
10. Поступили кошти на поточний рахунок від дебіторів	12	15	13	11	14

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОГО ЗАВДАННЯ (РГЗ)

РГЗ оформлюється рукописним чи друкованим способом на одному звороті сторінки паперу А4 (297 х 210 мм) у відповідності з правилами оформлення наукової, методичної і технічної документації. Усі сторінки роботи та додатків повинні мати єдину порядкову нумерацію і пришиватися швидкозшивачем.

РГЗ повинна містити такі основні структурні елементи, розміщені в даній послідовності:

- титульний аркуш (зразок – наведено у Додатку 3);
- вступ;
- відповідь на теоретичне завдання;
- практична частина;
- перелік літературних джерел.

Бажаною є підготовка теоретичної частини РГЗ з використанням елементів науково-дослідницького характеру.

В Змісті точно й послідовно перелічують назви розділів роботи. Скорочувати або змінювати їх формулювання не дозволяється.

У Вступі обов'язково наводиться стисле обґрунтування актуальності теми роботи, формулюється мета та основні завдання, які повинні бути вирішені в процесі виконання роботи.

Теоретичний розділ роботи розробляють відповідно до обраної теми роботи. Основна змістовна частина РГЗ має бути викладеною так, щоб являти собою єдине ціле. У кінці кожного пункту (питання) слід роботи короткі висновки.

У Практичній частині РГЗ наводять розрахунки згідно отриманого завдання та висновки до них.

У Висновках до РГЗ наводять отримані результати роботи, окреслюють основні завдання, що були вирішені та конкретні пропозиції автора з розглянутих питань.

Перелік літературних джерел рекомендується розміщувати в порядку згадування їх у тексті за наскрізною нумерацією або за алфавітом прізвищ авторів чи назв творів. У перелік включають тільки ті джерела, на які є посилання в тексті роботи.

Якщо в роботі використовуються дані або матеріал, запозичені з інших робіт, то на них робляться посилання. Для цього наприкінці матеріалу, що цитується, у квадратних дужках арабськими цифрами наводиться номер, що відповідає порядковому номеру даного першоджерела в переліку літературних джерел.

Кількість використаних джерел свідчить про широту охоплення проблеми та ефективність роботи над нею. Дозволяється, окрім печатних джерел, використовувати і інформацію з ресурсів мережі Інтернет. Обов'язковим при цьому є зазначення адреси використаної сторінки (сайту) Інтернету та її назви. (Наприклад, <http://www.reforms.kiev.ua> – сайт Міжвідомчої Ради з впровадження економічних реформ). Кількість джерел не лімітується і залежить від теми РГЗ.

На останній сторінці студенту необхідно проставити дату закінчення контрольної роботи і підпис. Обсяг контрольної роботи має бути в межах 15÷30 сторінок стандартного формату.

Під час оформлення роботи необхідно дотримуватись відповідних вимог, таблиці та діаграми повинні бути змістовними і супроводжуватись відповідними висновками, розрахунки необхідно пояснювати та характеризувати методику, що використовується. Розділи та окремі питання звіту необхідно чітко визначити, матеріал викладати послідовно, конкретно і чітко.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, малюнків, таблиць, формул виконують арабськими цифрами без знака №.

Скорочення слів у тексті не допускаються, крім загальноприйнятих термінів (ЕОМ, П(С)БО тощо).

Можна застосовувати скорочення вузкоспеціалізованих термінів у тому випадку, коли їх загальна кількість рівна або більш 20, і кожний термін повторюється в тексті не менш 3-5 раз. У цьому випадку при першому згадуванні терміна навести його повну назву, а в у дужках – його скорочений варіант, а далі по тексту термін приводять у скороченому варіанті.

Вступ, висновок, перелік літературних джерел не має рубрики (не нумерується в рамках розділів контрольної роботи). Слово «Вступ», як і слово «Висновок» та «Перелік літературних джерел» розміщають по центру першого рядка аркуша.

Роботи, що не відповідають даним вимогам, повертаються на перероблення без перевірки. Контрольна робота здається на перевірку методисту кафедри з подальшою передачею викладачу у встановлені терміни. До заліку не допускається студент, у якого відсутня (без поважних причин) або не зарахована контрольна робота.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Основна література:

1. Конституція України: офіц. текст: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р. із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004р.: станом на 1 січня 2006р.]. – К.: Мін.-во Юстиції України, 2006. – 124с.
2. Податковий Кодекс України: [закон України: офіц. текст: за станом на 2 грудня 2010р. із змінами, внесеними Законом України від 23 грудня 2010р.] // *Голос України*. – 2010. – №№229-230 (4979—4980). – С.4-62.
3. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: [закон України: офіц. текст: за станом на 16 липня 1999р. із змінами, внесеними Законом України від 9 лютого 2006р.] // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. – 2006. – №46. – ст.391.
4. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: [закон України: офіц. текст: за станом на 08 липня 2010р.] // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011, №2-3, ст.11.
5. Кодекс законів про працю України: [закон України: офіц. текст: за станом 12 жовтня 1971р. із змінами, внесеними Законом України від 3 лютого 2011р.] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=322-08>
6. Про оплату праці: [закон України: офіц. текст: за станом на 24 березня 1995р. із змінами, внесеними Законом України від 23 вересня 2010р.] // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. – 2011. – №6. – ст.44.
7. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. №87 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009р. №1125 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/psbu1/>.
8. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №2 «Баланс»: наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. №87 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009р. №1125 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0396-99>.
9. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №3 «Звіт про фінансові результати»: наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. №87 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 24 вересня 2010р. №1085 // *Офіційний вісник України*. – 1999. – №25. – С.343.
10. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №4 «Звіт про рух грошових коштів»: наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. №87 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 10.06.2010р. №382. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0398-99&c=1#Public>.
11. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №5 «Звіт про власний капітал»: наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. №87 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009р. №1125. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0399-99&c=1#Public>.
12. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №7 «Основні засоби»: наказ Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000р. №92 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009р. №1125. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0399-99&c=1#Public>.
13. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №9 «Запаси»: наказ Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999р. №246 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 листопада 2002р. №989. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO9.aspx>.
14. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №10 «Дебіторська заборгованість»: наказ Міністерства фінансів України від 08 жовтня 1999р. №237 із змінами, внесеними Наказом

Міністерства фінансів України від 19 грудня 2006р. № 1213. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0725-99>.

15. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №11 «Зобов'язання»: наказ Міністерства фінансів України від 31.01.00р. №20 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009р. №1125. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0399-99&c=1#Public>.

16. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №12 «Фінансові інвестиції»: наказ Міністерства фінансів України від 26 квітня 2000р. №91 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 23 травня 2003р. №363. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0284-00>.

17. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №15 «Дохід»: наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999р. №290 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009р. №1125. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0860-99>.

18. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №16 «Витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999р. №318 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009р. №1125. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0027-00>.

19. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №24 «Прибуток на акцію»: наказ Міністерства фінансів України від 16 липня 2001р. №344 // Офіційний вісник України. – 2001. – №31. – С.410. – Ст.1444.

20. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №26 «Виплати працівникам»: наказ Міністерства фінансів України від 28 жовтня 2003р. №601 // Офіційний вісник України. – 2003. – №46. – С.148. – Ст.2408.

21. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність»: наказ Міністерства фінансів України від 07 листопада 2003р. №617 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 05 березня 2008р. №353. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1054-03&c=1#Files>.

22. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №28 «Зменшення корисності активів»: наказ Міністерства фінансів України від 24 грудня 2004р. №817 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 11 грудня 2006р. № 1176. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0035-05&c=1#Public>.

23. Положення бухгалтерського обліку №32 «Інвестиційна нерухомість»: наказ Міністерства фінансів України від 02 липня 2007р. №779 // Офіційний вісник. – 2007. – №52. – С.247. – Ст.2151.

24. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: наказ Міністерства фінансів України від 24 травня 1995р. №88 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 08 листопада 2010р. №1327. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0168-95&c=1#Public>.

25. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій: наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. №291 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009 № 1125. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0893-99&c=1#Public>.

26. Інструкція про інвентаризацію основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків: наказ Міністерства фінансів України від 11 серпня 1994р. №69 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 05 серпня 2010р. №832. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0202-94>.

27. Інструкція про порядок визначення розмірів збитку від розкрадань, нестачі, знищення матеріальних цінностей: наказ Міністерства фінансів України від 22 січня 1996р. №116 із змінами,

внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 16 грудня 2009р. №1393. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pro-u4ot.info/index.php?section=browse&CatID=26&ArtID=316>.

28. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів: наказ Міністерства фінансів України від 10 січня 2007р. №2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=66826&cat_id=50097.

29. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: наказ Міністерства фінансів України від 30 вересня 2003р. №561 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 2008р. №498. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=50263&cat_id=50097.

30. Перелік видів діяльності, за якими складається зведена фінансова звітність: наказ Міністерства фінансів України від 24 лютого 2000р. №37 // Офіційний вісник України. – 2000. – №11. – С.294. – Ст.440.

31. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку та визнання такими, що втратили чинність, наказів Міністерства: наказ Міністерства фінансів України від 24 вересня 2010р. №1085 // Офіційний вісник України. – 2010. – №82. – С.117. – Ст.2903.

32. Про затвердження Методичних рекомендацій із застосування реєстрів бухгалтерського обліку: наказ Міністерства фінансів України від 29 грудня 2000р. №356 // Бухгалтерський облік і аудит. – 2001. – №1. – С.54.

33. Про кореспонденцію рахунків: наказ Міністерства фінансів України від 28 березня 2001р. №143 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 10.06.2005 №460. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0335-01&c=1#Public>.

34. Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: постанова Національного банку України від 21 січня 2004р. №22 із змінами, внесеними постановою Національного банку України від 15 травня 2009р. №296. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0377-04&c=1#Public>.

35. Про Примітки до річної фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 2000р. №302 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009 року №1125. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG5125.html.

36. Порядок надання фінансової звітності: постанова Кабінету міністрів України від 28 лютого 2000р. №419 із змінами, внесеними постановою Кабінету міністрів України від 29.09.2010 № 879. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=419-2000-%EF&c=1#Public>.

37. Бабіч В. В. Фінансовий облік (облік активів): навч. посібник / В. В. Бабіч, С. В.Сагова. – К.: КНЕУ, 2006. – 282с.

38. Бухгалтерський облік: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л. Г. Ловінська, Л. В. Жилкіна, О. М. Голенко та ін. – К.: КНЕУ, 2002. – 370с.

39. Гордієнко Н. І. Фінансовий облік: навч. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Н.І. Гордієнко. – Харків: ХНАМГ, 2004. – 156с.

40. Грабова Н. М. Облік основних господарських операцій в бухгалтерських проводках: навч. посібник / Н. М. Грабова, Ю. Г. Кривоносов. – К.: «АСК», 2006. – 416с.

41. Кужельний М. В. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / М. В. Кужельний, В. Г. Лінник – К.: КНЕУ, 2001.

42. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку: коментарі / за ред. Я. Кавторєва. – Х.: Фактор, 2008. – 1328с.

43. Свідерський Є. І. Бухгалтерський облік у галузях економіки: навч. посібник / Є. І. Свідерський – К.: КНЕУ, 2004. – 233с.

44. Теорія бухгалтерського обліку: навч. посіб. / О. І. Васюта-Беркут, Г. Ф. Шепітько, Н. О. Ромашевська; за заг.ред. В. Б. Захожая. – 2-ге вид., стереотип. – К.: МАУП, 2003. – 176с.

45. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. – К.: Знання, 2004.– 447с.

Додаткова література:

1. Білуха М. Т. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / М. Т. Білуха. – К., 2000. – 692с.
2. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку: підручник для вузів / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 640с.
3. Бухгалтерський облік в документах: навч. посібник під редакцією Л. М. Чернелевського, 2-ге вид., переробл. і доп. – К.: Кондор, 2007. – 430с.
4. Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку: навч. посібник під редакцією М. В. Кужельного / Н. М. Грабова, М. В. Кужельний. – К.: А.С.К., 2002. – 266с.
5. Грачёва Р. Е. Энциклопедия бухгалтерского учёта / Р. Е. Грачёва. – К.: Галицкие Контракты, 2004. – 832с.
6. Завгородній А. Г., Партин Г. О. Бухгалтерський облік: Основи теорії та практики: навч. посібник / А. Г. Завгородній, Г. О. Партин. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2004. – 377с.
7. Космина Р. М. Бухгалтерський облік: навч. посібник / Р. М. Космина. – К.: Вища школа, 2003. – 174с.
8. Зубілевич С. Я. Посібник з бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності підприємствами України (За національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку): посібник / С. Я. Зубілевич, І. Ю. Кравченко, О. О. Прокопенко, Д. Г. Школьніков, Н. С. Юревич. – 3 вид., перероб. та доп. – Київ, 2002. – 500с.
9. Михайлов М. Г. Бухгалтерський облік (теорія): навч. посібник / М. Г. Михайлов, А. І. Глушаченко, В. П. Гончар, Г. А. Болмат. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 248с.
10. Пачолі Л. Трактат о счетах и записях; под ред. Я. В. Соколова / Л. Пачолі. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 368с.
11. Сердюк В. Н. Бухгалтерский учет: учебное пособие / В. Н. Сердюк. – 7-е изд., изм. и доп. – Донецк: Норд-ПРЕСС, 2006. – 490с.
12. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навч. посібник / В. В. Сопко. – К.: КНЕУ, 2006. – 526с.
13. Управління витратами: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. Г. Грещак, О. С. Коцюба. – К.: КНЕУ, 2002. – 131 с.
14. Шарманська В. М. Первинна документація і регістри бухгалтерського обліку: навч. посібник / В. М. Шарманська. – К.: Знання, 2003. – 269с.

Інтернет-ресурси

14. Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
15. Сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.
16. Сайт журналу «Баланс» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.balance.dp.ua>.
17. Сайт журналу «Бухгалтер» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.buhgalter.kharkov.com>.
18. Сайт газети «Все про бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.voby.com.ua>.
19. Сайт журналу «Дебет-Кредит» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dtkr.com.ua>.
20. Сайт журналу «Податки і бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.factor.kharkov.com>.
21. Сайт газети «Урядовий кур'єр» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukcc.com.kiev.ua>.

ДОДАТОК 1

**ПЛАН РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ
АКТИВІВ, КАПІТАЛУ, ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ГОСПОДАРСЬКИХ
ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ І ОРГАНІЗАЦІЙ**

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування	Характер – активний (А) або пасивний (П)
Код	Назва	Код	Назва		
1	2	3	4	5	6
Клас 1. Необоротні активи					
10	Основні засоби	101	Земельні ділянки	усі види діяльності	А
		102	Капітальні витрати на поліпшення земель		
		103	Будинки та споруди		
		104	Машини та обладнання		
		105	Транспортні засоби		
		106	Інструменти, прилади та інвентар		
		107	Робоча і продуктивна худоба		
		108	Багаторічні насадження		
		109	Інші основні засоби		
11	Інші необоротні матеріальні активи	111	Бібліотечні фонди	усі види діяльності	А
		112	Малоцінні необоротні матеріальні активи		
		113	Тимчасові (нетитульні) споруди		
		114	Природні ресурси		
		115	Інвентарна тара		
		116	Предмети прокату		
		117	Інші необоротні матеріальні активи		
12	Нематеріальні активи	121	Права користування природними ресурсами	усі види діяльності	А
		122	Права користування майном		
		123	Права на знаки для товарів і послуг		
		124	Права на об'єкти промислової вартості		
		125	Авторські та суміжні з ними права		
		126	Виключено		
		127	Інші нематеріальні активи		

1	2	3	4	5	6
13	Знос (амортизація) необоротних активів	131	Знос основних засобів	усі види діяльності	П
		132	Знос інших необоротних матеріальних активів		
		133	Накопичена амортизація нематеріальних активів		
14	Довготермінові фінансові інвестиції	141	Інвестиції пов'язаним сторонам за методом обліку участі в капіталі	усі види діяльності	А
		142	Інші інвестиції пов'язаним сторонам		
		143	Інвестиції непов'язаним сторонам		
15	Капітальні інвестиції	151	Капітальне будівництво	усі види діяльності	А
		152	Придбання (виготовлення) основних засобів		
		153	Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів		
		154	Придбання (створення) нематеріальних активів		
		155	Формування основного стада		
16	Довготермінова дебіторська заборгованість	161	Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду	усі види діяльності	А
		162	Довгострокові векселі одержав		
		163	Інша дебіторська заборгованість		
17	Відстрочені податкові активи		За видами відстрочених податкових активів	усі види діяльності	А
18	Інші необоротні активи		За видами активів	усі види діяльності	А
19	Гудвіл при придбанні		За видами об'єктів інвестування	усі види діяльності	П
		191	Гудвіл		
		192	Негативний гудвіл		
Клас 2. Запаси					
20	Виробничі запаси	201	Сировина й матеріали	усі види діяльності	А
		202	Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби		
		203	Паливо		
		204	Тара й тарні матеріали		
		205	Будівельні матеріали		
		206	Матеріали, передані в переробку		
		207	Запасні частини		

1	2	3	4	5	6
		208	Матеріали сільськогосподарського призначення		
		209	Інші матеріали		
21	Тварини на вирощуванні та відгодівлі	211	Молодняк тварин на вирощуванні	Сільське господарство, підприємства інших галузей з підсобним сільськогосподарським виробництвом	А
		212	Тварини на відгодівлі		
		213	Птиця		
		214	Звірі		
		215	Кролі		
		216	Сім'ї бджіл		
		217	Доросла худоба, що вибракувана з основного стада		
		218	Худоба, що прийнята від населення для реалізації		
22	Малоцінні та швидкозношувані предмети		За видами предметів	усі види діяльності	А
23	Виробництво		За видами виробництв	усі види діяльності	А
24	Брак у виробництві		За видами продукції	галузі матеріального виробництва	А
25	Напівфабрикати		За видами напівфабрикатів	промисловість	А
26	Готова продукція		За видами готової продукції	промисловість, сільське господарство тощо	А

1	2	3	4	5	6
27	Продукція сільськогосподарсько-го виробництва		За видами продукції	сільське господарство, підприємства інших галузей з підсобним сільськогосподарським виробництвом	А
28	Товари	281	Товари на складі	усі види діяльності	А
		282	Товари в торгівлі		
		283	Товари на комісії		
		284	Тара під товарами		П
		285	Торгова націнка		
		286	необоротні активи утримувані для продажу		
29	...				
Клас 3. Кошти, розрахунки та інші активи					
30	Каса	301	Каса в національній валюті	усі види діяльності	А
		302	Каса в іноземній валюті		
31	Рахунки в банках	311	Поточні рахунки в національній валюті	усі види діяльності	А
		312	Поточні рахунки в іноземній валюті		
		313	Інші рахунки в банку в національній валюті		
		314	Інші рахунки в банку в іноземній валюті		
32	...				
33	Інші кошти	331	Грошові документи в національній валюті	усі види діяльності	А
		332	Грошові документи в іноземній валюті		
		333	Грошові кошти в дорозі в національній валюті		
		334	Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті		

1	2	3	4	5	6
34	Короткотермінові векселі одержані	341	Короткотермінові векселі, одержані в національній валюті	усі види діяльності	А
		342	Короткотермінові векселі, одержані в іноземній валюті		
35	Поточні фінансові інвестиції	351	Еквіваленти грошових коштів	усі види діяльності	А
		352	Інші поточні фінансові інвестиції		
36	Розрахунки з покупцями та замовниками	361	Розрахунки з вітчизняними покупцями	усі види діяльності	А
		362	Розрахунки з іноземними покупцями		
		363	Розрахунки з учасниками ПФГ		
37	Розрахунки з різними дебіторами	371	Розрахунки за виданими авансами	усі види діяльності	А
		372	Розрахунки з підзвітними особами		
		373	Розрахунки за нарахованими доходами		
		374	Розрахунки за претензіями		
		375	Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків		
		376	Розрахунки за позиками членами кредитних спілок		
		377	Розрахунки з іншими дебіторами		
38	Резерв сумнівних боргів		За дебіторами	усі види діяльності	П
39	Витрати майбутніх періодів		За видами витрат	усі види діяльності	А
Клас 4. Власний капітал та забезпечення зобов'язань					
40	Статутний капітал		За видами капіталу	усі види діяльності	П
41	Пайовий капітал		За видами капіталу	кооперативні організації, кредитні спілки	П

1	2	3	4	5	6
42	Додатковий капітал	421	Емісійний дохід	усі види діяльності	П
		422	Інший вкладений капітал		
		423	Дооцінка активів		
		424	Безоплатно одержані необоротні активи		
		425	Інший додатковий капітал		
43	Резервний капітал		За видами капіталу	усі види діяльності	П
44	Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)	441	Прибуток нерозподілений	усі види діяльності	П
		442	Непокриті збитки	усі види діяльності	А
		443	Прибуток, використаний у звітному періоді	усі види діяльності	А
45	Вилучений капітал	451	Вилучені акції	усі види діяльності	А
		452	Вилучені вклади й паї		
		453	Інший вилучений капітал		
46	Неоплачений капітал		За видами капіталу	усі види діяльності	А
47	Забезпечення майбутніх витрат і платежів	471	Забезпечення виплат відпусток	усі види діяльності	П
		472	Додаткове пенсійне забезпечення		
		473	Забезпечення гарантійних зобов'язань		
		474	Забезпечення інших витрат і платежів		
48	Цільове фінансування і цільові надходження		За об'єктами фінансування	усі види діяльності	П
49	Страхові резерви	491	Технічні резерви	страхова діяльність	П
		492	Резерви зі страхування		
		493	Частка перестраховиків у технічних резервах		
		494	Частка перестраховиків у резервах зі страхування життя		
		495	Результат зміни технічних резервів		
		496	Результат зміни резервів із страхування життя		

1	2	3	4	5	6
Клас 5. Довготермінові зобов'язання					
50	Довготермінові позики	501	Довготермінові кредити банків у національній валюті	усі види діяльності	П
		502	Довготермінові кредити банків в іноземній валюті		
		503	Відстрочені довготермінові кредити банків у національній валюті		
		504	Відстрочені довготермінові кредити банків в іноземній валюті		
		505	Інші довготермінові позики в національній валюті		
		506	Інші довготермінові позики в іноземній валюті		
51	Довготермінові векселі, видані	511	Довготермінові векселі, видані в національній валюті	усі види діяльності	П
		512	Довготермінові векселі, видані в іноземній валюті		
52	Довготермінові зобов'язання за облігаціями	521	Зобов'язання за облігаціями	усі види діяльності	П
		522	Премія за випущеними облігаціями		
		523	Дисконт за випущеними облігаціями		
53	Довготермінові зобов'язання з оренди	531	Зобов'язання з фінансової оренди	усі види діяльності	П
		532	Зобов'язання з оренди цілісних майнових комплексів		
54	Відстрочені податкові зобов'язання		За видами зобов'язань	усі види діяльності	П
55	Інші довготермінові зобов'язання		За видами зобов'язань	усі види діяльності	П
56					
57					
58					
59					

1	2	3	4	5	6
Клас 6. Поточні зобов'язання					
60	Короткотермінові позики	601	Короткотермінові кредити банків у національній валюті	усі види діяльності	П
		602	Короткотермінові кредити банків в іноземній валюті		
		603	Відстрочені короткотермінові кредити банків у національній валюті		
		604	Відстрочені короткотермінові кредити банків в іноземній валюті		
		605	Прострочені позики в національній валюті		
		606	Прострочені позики в іноземній валюті		
61	Поточна заборгованість за довготерміновими зобов'язаннями	611	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в національній валюті	усі види діяльності	П
		612	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в іноземній валюті		
62	Короткотермінові векселі, видані	621	Короткотермінові векселі, видані в національній валюті	усі види діяльності	П
		622	Короткотермінові векселі, видані в іноземній валюті		
63	Розрахунки з постачальниками та підрядниками	631	Розрахунки з вітчизняними постачальниками	усі види діяльності	П
		632	Розрахунки з іноземними постачальниками		
		633	Розрахунки з учасниками ПФГ		
64	Розрахунки за податками й платежами	641	Розрахунки за податками	усі види діяльності	П
		642	Розрахунки за обов'язковими платежами		
		643	Податкові зобов'язання		
		644	Податковий кредит		
65	Розрахунки за страхуванням	651	За пенсійним забезпеченням	усі види діяльності	П
		652	За соціальним страхуванням		
		653	За страхуванням на випадок безробіття		
		654	За індивідуальним страхуванням		
		655	За страхуванням майна		

1	2	3	4	5	6
66	Розрахунки з оплати праці	661	Розрахунки за заробітною платою	усі види діяльності	П
		662	Розрахунки з депонентами		
67	Розрахунки з учасниками	671	Розрахунки за нарахованими дивідендами	усі види діяльності	П
		672	Розрахунки за іншими виплатами		
68	Розрахунки за іншими операціями	681	Розрахунки за авансами одержаними	усі види діяльності	П
		682	Внутрішні розрахунки		А-П
		683	Внутрішньогосподарські розрахунки		А-П
		684	Розрахунки за нарахованими відсотками		П
		685	Розрахунки з іншими кредиторами		П
69	Доходи майбутніх періодів		За видами доходів	усі види діяльності	П
Клас 7. Доходи і результати діяльності					
70	Доходи від реалізації	701	Дохід від реалізації готової продукції	усі види діяльності	ведуться за принципом пасивного рахунку, залишків не мають
		702	Дохід від реалізації товарів		
		703	Дохід від реалізації робіт і послуг		
		704	Вирахування з доходу		
		705	Перестраховування		
71	Інший операційний дохід	711	Дохід від реалізації іноземної валюти	усі види діяльності	ведуться за принципом пасивного рахунку, залишків не мають
		712	Дохід від реалізації інших оборотних активів		
		713	Дохід від операційної оренди активів		
		714	Дохід від операційної курсової різниці		
		715	Одержані штрафи, пені, неустойки		
		716	Відшкодування раніше списаних активів		
		717	Дохід від списання кредиторської заборгованості		
		718	Дохід від безоплатно одержаних оборотних активів		
		719	Інші доходи від операційної діяльності		

1	2	3	4	5	6
72	Дохід від участі в капіталі	721	Дохід від інвестицій в асоційовані підприємства	усі види діяльності	ведуться за принципом пасивного рахунку, залишків не мають
		722	Дохід від спільної діяльності		
		723	Дохід від інвестицій в дочірні підприємства		
73	Інші фінансові доходи	731	Дивіденди одержані	усі види діяльності	ведуться за принципом пасивного рахунку, залишків не мають
		732	Відсотки одержані		
		733	Інші доходи від фінансових операцій		
74	Інші доходи	741	Дохід від реалізації фінансових інвестицій	усі види діяльності	ведуться за принципом пасивного рахунку
		742	Дохід від реалізації необоротних активів		
		743	Дохід від реалізації майнових комплексів		
		744	Дохід від неопераційної курсової різниці		
		745	Дохід від безоплатно одержаних активів		
		746	Інші доходи від звичайної діяльності		
75	Надзвичайні доходи	751	Відшкодування збитків від надзвичайних подій	усі види діяльності	ведуться за принципом пасивного рахунку
		752	Інші надзвичайні доходи		
76	Страхові платежі		За видами страхування	страхова діяльність	ведуться за принципом пасивного рахунку

1	2	3	4	5	6
77	...				
78	...				
79	Фінансові результати	791	Результат операційної діяльності	усі види діяльності	співставляючий
		792	Результат фінансових операцій		
		793	Результат іншої звичайної діяльності		
		794	Результат надзвичайних подій		
Клас 8. Витрати за елементами					
80	Матеріальні витрати	801	Витрати сировини й матеріалів	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		802	Витрати купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів		
		803	Витрати палива й енергії		
		804	Витрати тари й тарних матеріалів		
		805	Витрати будівельних матеріалів		
		806	Витрати запасних частин		
		807	Витрати матеріалів сільськогосподарського призначення		
		808	Витрати товарів		
		809	Інші матеріальні витрати		
81	Витрати на оплату праці	811	Виплати за окладами й тарифами	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		812	Премії та заохочення		
		813	Компенсаційні витрати		
		814	Оплата відпусток		
		815	Оплата іншого невідпрацьованого часу		
		816	Інші витрати на оплату праці		
82	Відрахування на соціальні заходи	821	Відрахування на пенсійне забезпечення	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		822	Відрахування на соціальне страхування		
		823	Страхування на випадок безробіття		
		824	Відрахування на індивідуальне страхування		
83	Амортизація	831	Амортизація основних засобів	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		832	Амортизація інших необоротних матеріальних активів		
		833	Амортизація нематеріальних активів		

1	2	3	4	5	6
84	Інші операційні витрати		За видами витрат	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
85	Інші витрати		За видами витрат	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
86	...				
87	...				
88	...				
89	...				
Клас 9. Витрати діяльності					
90	Собівартість реалізації	901	Собівартість реалізованої продукції	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		902	Собівартість реалізованих товарів		
		903	Собівартість реалізованих робіт і послуг		
		904	Страхові виплати		
91	Загальнови-робничі витрати		За видами витрат	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
92	Адміністрати-вні витрати		За видами витрат	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
93	Витрати на збут		За видами витрат	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку

1	2	3	4	5	6
94	Інші витрати операційної діяльності	941	Витрати на дослідження і розробки	усі види діяльності	ведуться за принципом актив-ного рахунку
		942	Собівартість реалізованої іноземної валюти		
		943	Собівартість реалізованих виробничих запасів		
		944	Сумнівні та безнадійні борги		
		945	Втрати від операційної курсової різниці		
		946	Втрати від знецінення запасів		
		947	Нестачі і втрати від псування цінностей		
		948	Визнані штрафи, пені, неустойки		
		949	Інші витрати операційної діяльності		
95	Фінансові витрати	951	Відсотки за кредит	усі види діяльності	ведуться за принципом актив-ного рахунку
		952	Інші фінансові витрати		
96	Втрати від участі в капіталі	961	Втрати від інвестицій в асоційовані підприємства	усі види діяльності	ведуться за принципом актив-ного рахунку
		962	Втрати від спільної діяльності		
		963	Втрати від інвестицій у дочірні підприємства		
97	Інші витрати	971	Собівартість реалізованих фінансових інвестицій	усі види діяльності	ведуться за принципом актив-ного рахунку
		972	Собівартість реалізованих не-оборотних активів		
		973	Собівартість реалізованих майнових комплексів		
		974	Втрати від неопераційних курсових різниць		
		975	Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій		
		976	Списання необоротних активів		
		977	Інші витрати звичайної діяльності		
		978	Виключено		
		979	Виключено		

1	2	3	4	5	6
98	Податок на прибуток	981	Податок на прибуток від звичайної діяльності	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		982	Податок на прибуток від надзвичайних подій		
99	Надзвичайні витрати	991	Втрати від стихійного лиха	усі види діяльності	ведуться за принципом активного рахунку
		992	Втрати від техногенних катастроф і аварій		
		993	Інші надзвичайні витрати		
Клас 0. Позабалансові рахунки					
01	Орендовані необоротні активи		За видами активів	усі види діяльності	ведуться без застосування подвійного запису, за активним типом
02	Активи на відповідальному зберіганні	021	Устаткування, прийняте для монтажу	усі види діяльності	ведуться без застосування подвійного запису, за активним типом
		022	Матеріали, прийняті для переробки		
		023	Матеріальні цінності на відповідальному зберіганні		
		024	Товари, прийняті на комісію		
		025	Майно в довірчому управлінні		
03	Контракті зобов'язання		За видами зобов'язань	усі види діяльності	ведуться без застосування подвійного запису, за активним типом

1	2	3	4	5	6
04	Непередбачені активи й зобов'язання	041	Непередбачені активи	усі види діяльності	ведуться без застосування подвійного запису, за активним типом
		042	Непередбачені зобов'язання		
05	Гарантії та забезпечення надані		За видами гарантій та забезпечень наданих	усі види діяльності	ведуться без застосування подвійного запису, за активним типом
06	Гарантії та забезпечення отримані		За видами гарантій та забезпечень отриманих	усі види діяльності	ведуться без застосування подвійного запису, за активним типом
07	Списані активи	071	Списана дебіторська заборгованість	усі види діяльності	ведуться без застосування подвійного запису, за активним типом
		072	Невідшкодовані нестачі, втрати від псування цінностей		

Продовження табл. Додатка 1

1	2	3	4	5	6
08	Бланки суворого обліку		За видами бланків	усі види діяльності	ведуться без застосування подвійного запису, за активним типом

ДОДАТОК 2.

Дата (рік, місяць, число)

Підприємствоза ЄДРПОУ

Територіяза КОАТУУ

Форма власностіза КФВ

Орган державного управлінняза СПОДУ

Галузьза ЗКГНГ

Вид економічної діяльностіза КВЕД

Одиниця виміру: тис. грн.Контрольна сума

Адреса

Коди		
		01

БАЛАНС
на 31.12.20__ р.

Форма № 1

Код за ДКУД

1801001

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:			
залишкова вартість	010		
первісна вартість	011		
Накопичена амортизація	012		
Незавершене будівництво	020		
Основні засоби:			
залишкова вартість	030		
первісна вартість	031		
Знос	032	()	()
Довгострокові біологічні активи:			
справедлива (залишкова) вартість	035		
первісна вартість	036		
накопичена амортизація	037		
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	040		
інші фінансові інвестиції	045		
Довгострокова дебіторська заборгованість	050		
Інвестиційна нерухомість:			
справедлива (залишкова) вартість	055		
первісна вартість	056		
знос	057		
Відстрочені податкові активи	060		
Гудвіл	065		

1	2	3	4
Інші необоротні активи	070		
Усього за розділом I	080		
II. Оборотні активи			
Запаси:			
виробничі запаси	100		
тварини на вирощуванні та відгодівлі	110		
незавершене виробництво	120		
готова продукція	130		
товари	140		
Векселі одержані	150		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:			
чиста реалізаційна вартість	160		
первісна вартість	161		
резерв сумнівних боргів	162	()	
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
з бюджетом	170		
за виданими авансами	180		
з нарахованих доходів	190		
із внутрішніх розрахунків	200		
Інша поточна дебіторська заборгованість	210		
Поточні фінансові інвестиції	220		
Грошові кошти та їх еквіваленти:			
в національній валюті	230		
в іноземній валюті	240		
Інші оборотні активи	250		
Усього за розділом II	260		
III. Витрати майбутніх періодів	270		
IV. Необоротні активи та групи вибуття	275		
Баланс	280		
I. Власний капітал			
Статутний капітал	300		
Пайовий капітал	310		
Додатковий вкладений капітал	320		
Інший додатковий капітал	330		
Резервний капітал	340		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350		
Неоплачений капітал	360		
Вилучений капітал	370		
Усього за розділом I	380		
II. Забезпечення наступних витрат і платежів			
Забезпечення виплат персоналу	400		
Інші забезпечення	410		

1	2	3	4
Цільове фінансування	420		
Усього за розділом II	430		
III. Довгострокові зобов'язання			
Довгострокові кредити банків	440		
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	450		
Відстрочені податкові зобов'язання	460		
Інші довгострокові зобов'язання	470		
Усього за розділом III	480		
IV. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	500		
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510		
Векселі видані	520		
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530		
Поточні зобов'язання за розрахунками:			
з одержаних авансів	540		
з бюджетом	550		
з позабюджетних платежів	560		
зі страхування	570		
з оплати праці	580		
з учасниками	590		
із внутрішніх розрахунків	600		
Поточні зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття	605		
Інші поточні зобов'язання	610		
Усього за розділом IV	620		
V. Доходи майбутніх періодів	630		
Баланс	640		

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

Харківська національна академія міського господарства

**РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНЕ ЗАВДАННЯ
З ДИСЦИПЛІНИ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК»**

ВАРІАНТ № _____

ТЕМА ТЕОРЕТИЧНОГО ПИТАННЯ: « _____ »
(назва теми)

Виконав:

студент III курсу,

Факультету «ЕіП»,

групи _____ № _____

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Перевірив:

(посада, П.І.Б. викладача)

Харків – ХНАМГ - 20 ____.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Світлична Вікторія Юріївна

Писаревська Ганна Іллівна

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для самостійного вивчення

та виконання розрахунково-графічного завдання (РГЗ)

з курсу

«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК»

(для студентів 3 курсу денної форми навчання

напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства»)

Відповідальний за випуск *Т. В. Момот*

За авторською редакцією

Комп'ютерний набір *В. Ю. Світлична*

Комп'ютерне верстання *Н. В. Зражевська*

План 2011, поз. 364-М

Підп. до друку 17.03.2011р.

Формат 60x84 1/16

Друк на ризографі

Ум.-друк. арк. 5,0

Тираж 50 прим.

Зам. №____

Виконавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства

вул. Революції, 12, м. Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК №4064 від 12.05.2011р.